

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2023-01-31

Ärendenummer:
NV-00404-22

Avloppsrening och krisberedskap

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
1. INLEDNING	5
1.1 Uppdraget	5
1.2 Bakgrund till uppdraget	5
1.3 Tolkning av uppdraget och avgränsningar	7
1.4 Genomförande och samverkan	7
2. NULÄGE	8
2.1 Andra myndigheters arbete och redovisningar	8
2.2 Pågående och nyss avslutade utredningar som har koppling till uppdraget	12
2.3 Naturvårdsverkets roll som beredskapsmyndighet	14
2.4 Pågående arbete med risk för brist på kloridbaserade fällningskemikalier	14
2.5 Utveckling av tekniskt system för delning av reservdelar	15
3. AVLOPPSRENING	16
3.1 Avloppsverksamhetens uppbyggnad och funktion	16
3.2 Krav på avloppsreningsverkens utsläpp	19
4. ANALYS AV RISKER I FÖRHÅLLANDE TILL REGELVERKET	22
4.1 Miljöbalken och lagen om allmänna vattentjänster i en krissituation	22
4.2 Avloppsverksamhetens normala drift och behov av förstärkning vid kris	23
4.3 De tillfälliga reglerna vid brist på fällningskemikalier	30
4.4 Avloppsverksamhetens finansiering	32
5. TILLSYNSVÄGLEDNING OCH BEREDSKAP	37
5.1 Tillsynsvägledning om avlopp	37
5.2 Länsstyrelsernas beredskapsuppgift då det gäller stöd till kommunerna	38
5.3 Riskbedömning av va-verksamheter	38
5.4 Tillsynsvägledning kopplat till beredskapsuppgiften	39
6. SLUTSATSER	41
KÄLLFÖRTECKNING	45
BILAGA 1	48

Sammanfattning

I denna skrivelse redovisar Naturvårdsverket regeringens uppdrag att ta fram en riskanalys som en del av arbetet med krisberedskap för minskad sårbarhet i avloppsrening. Uppdraget gavs till Naturvårdsverket den 9 december 2021 och ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 1 februari 2023. Arbetet har genomförts tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten samt i dialog med Livsmedelsverket och länsstyrelserna.

Flera andra myndigheter har haft uppdrag som rör tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier, standardisering av reservdelar och konsekvenser av utökade utsläpp av avloppsvatten. I skrivande stund pågår dessutom ett antal utredningar som kopplar till detta uppdrag, främst vad gäller försörjningsberedskap och brist på kemikalier för vattenrening. Skrivelsen inleds därför med en redovisning av dessa uppdrag.

Resultat

I skrivelsen undersöks hur de mest relevanta riskerna som analyserats i riskanalysen förhåller sig till det regelverk som styr avloppsverksamheter. Resultaten från analyserna visar att:

- Det kan finnas anledning att se över miljöbalken för att anpassa den för tillämpning i fredstida kriser och vid höjd beredskap.
- Det bör övervägas om miljöstraffrätten ska tillämpas som normalt i fredstida kriser och vid höjd beredskap för samhällsviktig verksamhet.
- Det kan behövas permanenta bestämmelser för avloppsreningsverk som rör brist på försörjningsvaror generellt och inte bara brist på kemikalier.
- Det behöver klargöras hur beredskapsåtgärder som behöver genomföras i avloppsverksamheten ska finansieras.

I genomförandet av riskanalysen blev det tydligt att det ibland saknas en tydlig koppling mellan det arbete som bedrivs i den normala driften av avloppsreningsverk och de åtgärder som behöver vidtas inför och i fredstida kriser samt vid höjd beredskap.

I uppdraget har ingått att utreda hur avloppsrening som en del i krisberedskapen bör utvecklas inom Naturvårdsverkets arbete med nationell tillsynsvägledning. Resultaten visar på att:

- Arbetet med riskbedömning och förebyggande åtgärder som följer av egenkontrollen bör integreras med beredskapsarbetet inför fredstida kriser och höjd beredskap.
- Det finns behov av att ta fram tydligare regler och vägledning om beredskapsarbetet inom avloppsverksamhet.

Fortsatt arbete

Naturvårdsverket blev beredskapsmyndighet den 1 oktober 2022. I denna roll deltar myndigheten i löpande utvecklingsarbete vad gäller brist på fällningskemikalier och användande av ett kommunikationssystem som underlättar för verksamhetsutövare att samverka om reservdelar vid extraordinära händelser.

Den genomförda riskanalysen kommer att tas vidare i Naturvårdsverkets arbete med avloppsverksamhet och krisberedskap. Det handlar om frågor som Naturvårdsverket ska hantera i den nya rollen som beredskapsmyndighet, myndighetens löpande arbete med sin egen risk- och sårbarhetsanalys samt det stödjande arbetet riktat till länsstyrelser och kommuner gällande avloppsverksamhet, krisberedskap och totalförsvarsplanering som myndigheten kommer att bedriva framöver.

Naturvårdsverket bedömer dock att det, i och med den nya rollen som beredskapsmyndighet, finns en viss diskrepans mellan myndighetens uppgifter rörande avloppsfrågor och de krav som följer av förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Detta kan behöva analyseras närmare, i syfte att klargöra om myndighetens roll som beredskapsmyndighet föranleder ytterligare ansvar eller uppgifter inom avloppsområdet.

Grunden i Naturvårdsverkets fortsatta arbete är att planera för ökad förmåga att hantera fredstida kriser och höjd beredskap som dimensionerande händelser. Utgångspunkten för planeringen av totalförsvaret är att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under del av denna tid. Utifrån ett sådant perspektiv behöver hot och risker specifikt mot avloppsverksamheten analyseras närmare – även sett till de framtida hot och risker som följer av klimatförändringarna.

1. Inledning

1.1 Uppdraget

Den 9 december 2021 fattade regeringen beslut om att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utreda vissa frågor om avloppsrening och krisberedskap.¹

Av uppdraget framgår att:

Naturvårdsverket ska ta fram en riskanalys som en del av arbetet med krisberedskap för minskad sårbarhet i avloppsrening. Risker kopplade till tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier och standardisering av reservdelar ingår i uppdraget.

Identifierade risker ska analyseras i förhållande till rådande regelverk i syfte att identifiera möjliga hinder för hantering av identifierade risker. Riskanalysen omfattar även kartläggning och utredning av konsekvenser för vattenmiljön.

Vidare ska frågor om avloppsrening som en del i krisberedskapen utvecklas inom myndighetens arbete med nationell tillsynsvägledning inom avloppsfrågor för att stödja arbetet hos länsstyrelser och kommuner.

Arbetet ska genomföras tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, som särskilt ansvarar för analys av påverkan på vattenmiljön, samt i dialog med Livsmedelsverket och länsstyrelserna.

Myndigheten ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Miljödepartementet) senast den 1 februari 2023.

Uppdraget framgår i sin helhet av bilaga 1.

1.2 Bakgrund till uppdraget

I början av sommaren 2021 blev det tydligt att det kunde uppstå en brist på kloridbaserade fällningskemikalier som används till bland annat rening av dricksvatten och avloppsvatten. Flera myndigheter samlades i en arbetsgrupp för att kontinuerligt följa utvecklingen och vidta olika åtgärder.

Regeringen fattade i samband med händelserna beslut om uppdrag till ett flertal myndigheter och som rör tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier och reservdelar för vattenrening samt vattenförekomsternas sårbarhet.

Det civila försvaret förstärks

Mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget har regeringen och riksdagen beslutat om att förstärka totalförsvaret, där det civila försvaret utgör en del. Målet för det civila försvaret innefattar bland annat att säkerställa de viktigaste

¹ (a) Regeringsbeslut (2021).

samhällsfunktionerna, upprätthålla en nödvändig försörjning och att bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred.

Av propositionen Totalförsvaret 2021–2025 framgår att totalförsvaret ska utformas och dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige.² Vidare anges att utgångspunkten för planeringen av totalförsvaret bör vara att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under del av denna tid. Under de tre månaderna förutsätts att det råder höjd beredskap och att logistikflödena med omvärlden har begränsningar, men inte är helt avbrutna. Ambitionen ska vara att upprätthålla en nödvändig försörjning. Inom de flesta områden innebär det en avsevärt lägre försörjningsnivå än i ett fredstida normalläge.

En central beståndsdel i det civila försvaret utgörs av försörjningsberedskapen. Regeringen bedömer i totalförsvarspropositionen att försörjningsberedskapen så långt som möjligt ska kunna säkerställa flödena i varukedjorna under fredstida kriser, höjd beredskap och då ytterst krig. Samtidigt konstateras att frågor om ansvar och metoder för att uppnå försörjningstrygghet såsom lagerhållning i statlig eller privat regi och tillverkningsberedskap är angelägna och komplicerade frågor som behöver analyseras och utredas närmare. Det är centralt för Sverige som ett importberoende land att de globala handelsflödena upprätthålls i största möjliga utsträckning och att försörjningsberedskapen så långt som möjligt ska kunna säkerställa flöden i varukedjorna under fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig.

Klimathänsyn måste integreras i arbetet med totalförsvaret

Av totalförsvarspropositionen framgår vidare att det är viktigt att integrera miljö- och klimathänsyn, inklusive nationella mål, Parisavtalet samt Agenda 2030 med de globala målen för hållbar utveckling i arbetet med totalförsvarsfrågor.

Propositionen betonar vidare att effekterna av klimatförändringarna är alltmer påtagliga. De direkta effekterna, i form av extrema väderhändelser, torka, översvämningar och havsnivåhöjningar, kan orsaka störningar i samhällsviktiga verksamheter och påverka människors liv och hälsa. Klimatförändringarna kommer att leda till stora påfrestningar både för Sverige och globalt samt kan även påverka relationer inom och mellan stater och kan därmed få säkerhetspolitiska konsekvenser.

² Prop. 2020/21:30.

1.3 Tolkning av uppdraget och avgränsningar

I uppdraget framgår att Naturvårdsverket ska ta fram en riskanalys som en del av arbetet med krisberedskap för minskad sårbarhet i avloppsrening. Risker kopplade till tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier och standardisering av reservdelar ingår i uppdraget. Eftersom flera andra myndigheter har utrett frågor om tillgång och omfördelning av kemikalier och reservdelar samt att det dessutom pågår ett utvecklingsarbete inom dessa områden har fokus för riskanalysen lagts på vad som händer om avloppsverksamheten inte har tillgång till kemikalier och reservdelar och inte hur omfördelningen och lagerhållningen ska lösas.

I skrivelsen läggs främst fokus på de större avloppsanläggningarna som övervägande drivs av kommunala va-huvudmän och som är dimensionerade för över 200 personekvivalenter (pe), och där Naturvårdsverket ansvarar för vägledning. För de små avloppsanläggningarna, dimensionerade för upp till 200 pe, ansvarar Havs- och vattenmyndigheten för vägledning. Små anläggningar beskrivs i mindre omfattning i skrivelsen.

Riskanalysen som ligger i bilaga 2 omfattas av sekretess i enlighet med 18 kap. 13 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

1.4 Genomförande och samverkan

Uppdraget har genomförts av Naturvårdsverket. I de delar som rör konsekvenser för vattenmiljön har Havs- och vattenmyndigheten bidragit. Dialoger har förts med Länsstyrelsen i Västernorrlands län för utbyte av information om länsstyrelsens parallellt pågående uppdrag. Förutom de myndigheter som nämns ovan har även Livsmedelsverket, Kemikalieinspektionen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) deltagit i en referensgrupp och deltagit i dialoger och erfarenhetsutbyte kopplat till uppdraget.

Under arbetets gång har även Svenskt Vatten, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Länsstyrelsen i Jämtlands län deltagit i dialoger och kunskapsutbyte. Utöver det har arbetsgruppen haft dialog med *Utredningen om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist* (N 2022:D).

Naturvårdsverket anlidade Försvarshögskolan för att genomföra workshoppar och ta fram underlag till riskanalysen. De organisationer som deltog i workshopparna redovisas i bilagan om riskanalys.

I projektets arbetsgrupp har följande personer från Naturvårdsverket deltagit: Pontus Cronholm, Martin Holm, Eva Nilsson, Anna Åkerblom och Johanna Enberg (projektledare). Även Ulrika Elveskog och Lina Törner har deltagit i arbetet. Från Havs- och vattenmyndigheten har Susanna Hogdin, Bodil Aronsson Forsberg och Margareta Lundin Unger deltagit. Styrgruppen har bestått av enhetscheferna Maria Lundström, Jenny Oltner och Kerstin Åstrand på Naturvårdsverket. Johan Stål, enhetschef på Havs- och vattenmyndigheten, har varit adjungerad i styrgruppen.

2. Nuläge

Syftet med kapitlet är att beskriva det arbete som har bedrivits under den period som uppdraget har pågått. Det har tagits fram underlag inom flera av de områden som uppdraget omfattar: tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier, standardisering av reservdelar och konsekvenser för utökade utsläpp av avloppsvatten. Vidare pågår utredningar om försörjningsberedskap, leverans av vattentjänster och en utredning om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier.

Naturvårdsverket blev beredskapsmyndighet den 1 oktober 2022. Vi har sedan en längre tid deltagit i ett löpande utvecklingsarbete om brist på fällningskemikalier och har under senare tid deltagit i utvecklingen av ett system för reservdelar. Under uppdragets gång bröt kriget i Ukraina ut, vilket har påverkat den säkerhetspolitiska situationen och förutsättningarna i riskanalysen.

2.1 Andra myndigheters arbete och redovisningar

Viktiga ingångsvärden i detta uppdrag är de regeringsuppdrag till andra myndigheter som redan har redovisats eller som fortfarande pågår. Livsmedelsverket har redovisat rapporter och har pågående uppdrag som rör kemikalier och reservdelar för dricksvattenproduktion. Havs- och vattenmyndigheten har redovisat ett uppdrag om kartläggning av vattenförekomster ur ett sårbarhetsperspektiv. Kemikalieinspektionen har redovisat sitt uppdrag om kartläggning och analys av tillgången till kemikalier och länsstyrelserna har ett pågående uppdrag om kemikalier för avloppsrening som delredovisades den 28 februari 2022 och som slutredovisas den 22 februari 2023.

2.1.1 Livsmedelsverkets rapporter och uppdrag om kemikalier och reservdelar för dricksvattenproduktion

Livsmedelsverket publicerade rapporten *Försörjning av kemikalier inom den svenska dricksvattenproduktionen* i december 2021.³ I rapporten framgår att Livsmedelsverket under en längre tid har kartlagt och analyserat sårbarheterna i försörjningen av kemikalier som behövs för dricksvattenproduktion i Sverige. Dessa kemikalier används även till avloppsvattenrening och inom tillverkningsindustrin, exempelvis pappersbruk, gruvor och livsmedelsföretag.

Livsmedelsverket drar slutsatsen i rapporten att beredskapen hos kommunala dricksvattenproducenterna generellt är låg, att det inte finns några stora lager av kemikalier att använda i en bristsituation samt att leveranskedjorna präglas av ett

³ Livsmedelsverket (2021).

stort importberoende och just-in-time-principen. Livsmedelsverket föreslår vidare ett antal åtgärder för att minska sårbarheten gällande tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier.

Livsmedelsverket har även i samverkan med Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten tagit fram en vägledning för frivillig prioritering av fällningskemikalier för att underlätta för kemikalieproducenterna att prioritera bland leveranserna.⁴ Enligt vägledningen prioriteras dricksvattenproduktion framför avloppsrening, medan avloppsrening sedan i sin tur delas in i olika prioritetsgrupper.

Livsmedelsverket hade ett regeringsuppdrag som delredovisades den 30 april 2021 och slutredovisades den 22 februari 2022. Det omfattade bland annat att utveckla stödet till kommunernas arbete med dricksvattenförsörjning genom åtgärder, inklusive ett forum för samverkan med branschens aktörer, som under höjd beredskap minskar sårbarheten gällande tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier och standardisering av reservdelar. Livsmedelsverket skulle i uppdraget även tillsammans med länsstyrelserna utveckla frågor om regional prioriteringsförmåga avseende nödvatten och utveckla stöd för länsstyrelsernas vägledning till kommunernas arbete med kontinuitetsplanering för dricksvattenförsörjning under höjd beredskap.

Livsmedelsverket redovisade en arbetsplan med förslag på löpande insatser och kostnader på nationell, regional och kommunal nivå som är viktiga för att lyckas höja och bibehålla en stark dricksvattenförsörjning i kriser och under höjd beredskap.⁵ Insatserna omfattade förslag på mål och åtgärder för att stödja kommunerna i deras arbete att minska sårbarheten gällande kemikalier och reservdelar.

Som en del i redovisningen gav Livsmedelsverket även två uppdrag till konsultföretaget Ramboll om reservdelar och standardisering. Det ena handlade om att genomföra en omvärldsspaning i andra länder och inom andra relevanta sektorer. Utifrån omvärldsspaningen tog Ramboll fram förslag kring ett antal områden för möjligt arbete framåt kring reservdelar och standardisering.⁶ Det andra uppdraget handlade om att utreda utformningen av ett nationellt system med en frågefunktion med reservdelar. Ramboll lämnade ett antal förslag på olika system och Livsmedelsverket valde att gå vidare med MSB:s system WIS.⁷ Mer information om detta finns i avsnitt 2.5 om utveckling av ett tekniskt system för delning av reservdelar.

⁴ Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Svenskt Vatten (2022).

⁵ (a) Livsmedelsverket (2021).

⁶ (b) Ramboll (2022).

⁷ (a) Ramboll (2022).

2.1.2 Länsstyrelsernas uppdrag om regionala analyser och kunskapsunderlag

Länsstyrelserna har fått i uppdrag att utarbeta regionala analyser och kunskapsunderlag för att förebygga störningar och minska sårbarheten gällande tillgång till kemikalier för dricksvattenproduktion och avloppsrening. Uppdraget omfattar bland annat även att stödja regional och lokal prioriteringsförmåga inom ramen för kommunernas kontinuitetsplanering för avloppsreningsverk. Länsstyrelsen ska samverka med Livsmedelsverket, Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten. Uppdraget delredovisades den 28 februari 2022 och ska slutredovisas 22 februari 2023. I delrapporten redovisar länsstyrelsen status och resultat om arbetsläget samt förslag till fortsatt arbete inom prioriterade åtgärdsområden.⁸

2.1.3 Havs- och vattenmyndighetens redovisning om kartläggning av vattenförekomsternas sårbarhet

Havs- och vattenmyndigheten fick i uppdrag att kartlägga vattenförekomster utifrån ett sårbarhetsperspektiv för att öka förutsättningarna för en robust dricksvattenproduktion och avloppshantering. SGU skulle bistå Havs- och vattenmyndigheten och synpunkter skulle inhämtas från länsstyrelserna, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket.

Havs- och vattenmyndigheten fick i uppdrag att kartlägga:

- Vilka vattenförekomster som är recipienter för avloppsvatten.
- Vilka vattenförekomster som har utsläpp från avloppsreningsverk i närheten till dricksvattenproducenters råvattenintag.
- Vilka vattenförekomster som är recipient för avloppsvatten som är extra känsliga för ökade fosforutsläpp.
- Vilka vattenförekomster som är recipient för avloppsvatten som ligger inom särskilt skyddsvärt område.

Även den ekologiska och kemiska statusen för respektive vattenförekomst skulle redovisas.

Rapporten *Uppdrag om kartläggning av vattenförekomsternas sårbarhet för ökade utsläpp från avloppsvatten* redovisades den 31 mars 2022.⁹ Havs- och vattenmyndigheten drog bland annat följande slutsatser:

- Länsstyrelserna har lyckats väl med att hitta en flexibel prioriteringsmodell som möjliggör en omfördelning av kemikalier mellan avloppsreningsverk i händelse av att det uppstår en nationell brist, där hänsyn tagits till nedströms belägna recipienters känslighet.
- En förteckning över ekologisk och kemisk status i de vattenförekomster som utgör primärrecipienter för avloppsvatten från B- och C-anläggningar.

⁸ Länsstyrelsen i Västernorrland (2021).

⁹ Havs- och vattenmyndigheten (2022).

- Vid en kemikaliebristsituation är det mer ändamålsenligt att utgå från avrinningsområdet eftersom ett utsläpp på en plats kan påverka skyddsvärden belägna i vattenförekomster längre nedströms.
- Det inte kan uteslutas att en period av ökade utsläpp från avloppsreningsverk kan bidra till en försämring i nedströms belägna vattenförekomster.
- Om det blir en period med ökade utsläpp kan det vara lämpligt att använda modellverktyg för att analysera vad det kan innebära för nedströms belägna sjöar och kustvatten, samt var ökade utsläpp kan följas upp. SMHI har fått i uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten att undersöka frågan.

2.1.4 Kemikalieinspektionens redovisningar om kartläggning och analys av tillgång till kemikalier

Kemikalieinspektionen fick i uppdrag att kartlägga och analysera tillgången till kemikalier för dricksvattenproduktion och avloppsvattenrening. Uppdraget genomfördes i samverkan med Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, MSB samt Kommerskollegium. Uppdraget delredovisades den 31 mars 2022 och rapporten *Kartläggning och analys av tillgången till kemikalier för vattenrening* redovisades den 31 maj 2022.

I rapporten redovisades de olika typer av kemikalier som används för dricksvatten- och avloppsrening, hur tillverkningen går till och vilka råvaror som behövs för tillverkningen.¹⁰ Därefter finns en beskrivning av logistiska förutsättningar för och lagring av de olika kemikalierna. Kemikalieinspektionen drar ett antal slutsatser kring möjliga åtgärder för en effektiv och hållbar tillgång till kemikalier för vattenrening:

- Om en bristsituation uppstår kan man på kort sikt omfördela fällningskemikalier från avloppsvattenrening, industriell användning eller export, till dricksvattenproduktion; tillgången på den svenska marknaden kan ökas genom omfördelning inom koncerner som tillhandahåller produkter på flera marknader samt andra råvaror skulle kunna användas vid produktionen av fällningskemikalier.
- På lång sikt och som förebyggande åtgärd kan krav ställas på förmågan att upprätthålla verksamheten i minst tre månader utan leverans av kemikalier för vattenrening och på en diversifiering av leverantörskedjorna; nationella beredskapslager kan införas för vissa vattenreningskemikalier samt statliga ekonomiska stöd till inhemska investeringar och forskning kan utlysas. Det kan dessutom övervägas att teckna överenskommelser med våra grannländer om leverans av vissa viktiga kemikalier.
- Ytterligare en åtgärd är egentillverkning som täcker behovet av klor för desinfektion av dricksvatten, vilket förutsätter att reglerna i biocidförordningen följs.

¹⁰ Kemikalieinspektionen (2022).

2.2 Pågående och nyss avslutade utredningar som har koppling till uppdraget

Under arbetets gång med uppdraget pågår det parallellt utredningar som på olika sätt har koppling till försörjningsberedskap och till avloppsrening. För närvarande pågår utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen, utredningen om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier och utredningen om en ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster. En utredning om eventuella lättnader i miljökrav för Försvarmaktens verksamheter är nyligen avslutad.

2.2.1 Nationell samordning av försörjningsberedskapen

En utredning som är viktig att beakta är *Utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen* som ska analysera och föreslå en funktion med ansvar för nationell samordning av försörjningsberedskapen samt utreda principer för fördelning av ansvar mellan det allmänna och näringslivet.¹¹ Utredningen ska även hantera frågor om finansiering av försörjningsberedskapen genom att pröva möjligheten att finansiera samhällets försörjningsberedskap med avgifter, analysera för- och nackdelar med andra former av finansiering, samt föreslå principer och former för finansiering av samhällets försörjningsberedskap.

Syftet är att stärka Sveriges förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning vid fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig. Vidare syftar utredningen bland annat till att åstadkomma ett system för försörjningsberedskapen, där den nationellt samordnande funktionen utgör en av flera aktörer som har ansvar för olika delar av försörjningsberedskapen. Sektorsspecifika analyser och förslag rörande exempelvis vilka varor som Sverige bör ha en försörjningsberedskap av samt vilka prioriteringar som bör göras inom en viss samhällssektor faller dock inte inom ramen för utredarens uppdrag. Utredningen ska lämna sina förslag senast 31 maj 2023.

2.2.2 Ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster

En utredning som har många beröringspunkter med detta regeringsuppdrag är utredningen *Ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster*, som regeringen tillsatte i augusti 2022.¹²

¹¹ Justitiedepartementet (2021).

¹² Miljödepartementet (2022).

Utredningen ska se över regelverk och ansvarsfördelning och föreslå förändringar för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster, även vid kriser, höjd beredskap och ytterst krig. I uppdraget ingår att klarlägga behovet av:

- förändringar av olika aktörers uppgifter och den inbördes ansvarsfördelningen för att säkerställa kontinuerlig leverans av vattentjänster i hela landet,
- krav på planering, förberedelseåtgärder och kontinuerlig leverans av vattentjänster samt vid behov lämna förslag på krav för att stärka va-huvudmännens beredskap att leverera vattentjänster och
- en försörjningsberedskap avseende vattentjänster och lämna förslag för att säkerställa robusthet och kontinuitet i hela landet av försörjningen av kritiska material.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2024.

2.2.3 Utredning om eventuella lättnader i miljökrav för Försvarsmaktens verksamheter

Försvarsmakten hemställde den 3 juni 2022 till Miljödepartementet om författningsändringar gällande regleringen av Försvarsmaktens övningsverksamhet m.m.¹³ Hemställan omfattade bland annat tillfälliga undantag från miljöprövningsförordningen (2013:251) och tillfälligt undantag från processuella krav avseende anmälningsförfarande, vilket skulle innebära stora lättnader i miljökraven för Försvarsmakten.

Regeringen tillsatte en bokstavsutredning, med utredare Peter Ardö, domare på Mark- och miljödomstolen i Växjö. Utredningen redovisades till Regeringskansliet den 22 november 2022.

Utredningen är ännu inte publicerad på Regeringskansliets hemsida, vilket gör att Naturvårdsverket inte har tagit del av utredningen, men Naturvårdsverket har haft kontakt med utredaren.¹⁴ Han uppger att utredningen har lämnat förslag på lättnader från krav i miljöprövningsförordningen för vissa av försvarets verksamhet med stöd av bemyndigande i miljöbalken 1 kap. 5 §. Naturvårdsverket konstaterar därför att det handlar om angränsande frågor som diskuteras i detta regeringsuppdrag.

2.2.4 Uppdrag om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist

Regeringskansliet fattade den 10 augusti 2022 beslut om ett uppdrag om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist.¹⁵ Utredaren ska analysera och lämna förslag på en författningsreglerad ordning som

¹³ Försvarsmakten (2022).

¹⁴ Samtal med Peter Ardö.

¹⁵ Näringsdepartementet (2022).

innebär att det ska vara möjligt för staten att vid en bristsituation styra fördelningen av kemikalier som används för rening av dricksvatten och avlopp. Förslaget ska säkerställa att kemikalierna i första hand används till dricksvattenproduktion. Vidare ska utredaren bedöma och föreslå vilken myndighet som ska besluta om fördelning av kemikalier. Uppdraget ska redovisas den 31 mars 2023.

2.3 Naturvårdsverkets roll som beredskapsmyndighet

Från och med den 1 oktober 2022 är Naturvårdsverket beredskapsmyndighet i enlighet med förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Förordningen är ett resultat av utredningen *Struktur för ökad motståndskraft*.¹⁶ I utredningen motiveras att Naturvårdsverket bör bli beredskapsmyndighet, eftersom myndigheten har uppgifter som bland annat rör avlopp och avfall, hanterar frågor om stora avloppsreningsverk och ansvarar för att ge vägledning om reningsverk.

Utredningen konstaterar att vatten och avlopp har ett starkt beroendeförhållande samt att Naturvårdsverket har ansvar och uppgifter inom avfallsområdet som omfattar att se till att avfallshanteringen är miljömässigt godtagbar samt effektiv för samhället och enkel för konsumenterna. Avfallshantering är även en verksamhet av betydelse för livsmedels- och dricksvattenförsörjningen i både fred och krig. Om avfallshanteringen inte fungerar kan det exempelvis innebära stora allmänna hälsofaror och påverka en säker livsmedelshantering genom att orsaka smitta och göra dricksvatten otjänligt.

Naturvårdsverket ingår i sektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten som leds av Livsmedelsverket. Övriga myndigheter som ingår i sektorn är Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och länsstyrelsen.

2.4 Pågående arbete med risk för brist på kloridbaserade fällningskemikalier

Sedan sommaren 2021 har Naturvårdsverket deltagit i ett myndighetsgemensamt arbete med anledning av en möjlig akut brist på vattenreningskemikalier. MSB har lett en inriktnings- och samordningsfunktion för att stärka samverkan mellan myndigheter och andra aktörer. Arbetet har omfattat omvärldsbevakning, uppdatering kring pågående processer, kommunikation och prioritering av kemikalier. Arbetet har bedrivits parallellt med berörda myndigheters arbete inom ramen för regeringsuppdrag och ordinarie verksamhet.

Naturvårdsverket deltog i arbetet med att ta fram en vägledning för frivillig prioritering av fällningskemikalier.¹⁷ Vidare har myndigheten stöttat regeringen i

¹⁶ SOU 2021:25.

¹⁷ Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Svenskt Vatten (2022).

framtagandet av tillfälliga regeländringar i miljöprövningsförordningen och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, som syftar till att snabbt kunna genomföra nödvändiga ändringar i ett avloppsreningsverk utan att söka ändringstillstånd (se även avsnitt 4.3). Naturvårdsverket har också stöttat tillsynsmyndigheterna med vägledning till nämnda regeländringar (se även avsnitt 5.1).

2.5 Utveckling av tekniskt system för delning av reservdelar

Naturvårdsverket deltar i ett projekt som Livsmedelverket leder, som syftar till att ta fram ett system för en effektiv och säker kommunikation kring delning av reservdelar mellan olika kommuner och va-organisationer. Systemet är tänkt att kunna användas vid extraordinära händelser där den egna organisationen saknar vitala reservdelar.

När Naturvårdsverket började delta i projektet tydliggjordes kopplingen även till kommunernas avloppsverksamhet, från att tidigare främst avsett reservdelar för vattenförsörjning, närmare bestämt dricksvatten.

Det tekniska systemet ska möjliggöra ett kollegialt stöd, där en enskild kommun kan ställa en fråga om hjälp vid kris till andra anslutna kommuner. Under 2021 och 2022 genomfördes en omvärldsanalys för att dra lärdom av erfarenheter från andra branscher och länder, samt en identifiering av befintliga tekniska system lämpliga att användas för delning av reservdelar för vatten och avlopp.¹⁸

Den digitala samverkansytan WIS ligger till grund för kommunikationen mellan kommuner. WIS är en MSB-portal för krisberedskap där aktörer delar information före, under och efter en samhällsstörning.¹⁹ Systemet för delning av reservdelar testas för närvarande av representanter för både vatten- och avloppsidan. Initialt ser det lovande ut och förhoppningen är att systemet ska kunna lanseras under 2023.

Systemet skulle innebära en omedelbar förmågehöjning till återställning vid driftavbrott på grund av brist på reservdelar hos kommunala va-organisationer. Systemet är tänkt att kunna användas vid höjd beredskap, men även i fredstida kriser och störningar i va-verksamheten där kommunen behöver vända sig utanför sin egen organisation och då befintliga leverantörer inte har tillgång till den efterfrågade reservdelen i fråga. Om systemet används i fredstida kriser hjälper det även till att säkerställa en hög funktionalitet även i allvarligare händelser och vid höjd beredskap.

¹⁸ (a) Ramboll (2022) och (b) Ramboll (2022).

¹⁹ (b) Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2022).

3. Avloppsrening

I kapitlet finns en beskrivning av hur avloppsverksamheten är uppbyggd med ledningsnät och avloppsreningsanläggningar liksom en övergripande beskrivning av de olika reningsstegen. Vidare beskrivs vilka krav som ställs på avloppsreningsverkens utsläpp.

3.1 Avloppsverksamhetens uppbyggnad och funktion

Idag är så gott som alla hushåll i tätorterna anslutna till kommunala avloppsreningsverk och drygt 96 procent av tätorternas avloppsvatten genomgår både biologisk och kemisk rening.²⁰ Det finns cirka 450 avloppsreningsverk som har tillstånd enligt miljöbalken eller den tidigare gällande miljöskyddslagen. Tillståndsplikten gäller för mottagning av avlopp från bebyggelse med 2 000 personer och uppåt eller motsvarande belastning.

Av de 450 avloppsreningsverken behandlar cirka 20 stycken avloppsvatten från 100 000 personer eller mer. Reningsverk som tar emot belastning från bebyggelse med mellan 201–1999 personer eller motsvarande är anmälningspliktiga enligt miljöbalken och uppskattas vara ca 740 st.²¹ Det finns även cirka 900 000 fastigheter i Sverige som inte är anslutna till kommunalt vatten och avlopp.²² Cirka 700 000 av dessa har vattentoalett ansluten och 14 000 har enbart bad, disk- och tvättvattenavlopp.²³ Många större industrier och gruvor har egen avloppsvattenrening.

3.1.1 Ledningsnäten

Bortledning av spillvatten från hushåll och verksamheter i tätorterna sker med hjälp av ledningsnät och pumpstationer. Avledningen sker antingen med självfall eller med hjälp av pumpar. Där avloppsvattnet pumpas krävs elektricitet för att driva pumparna medan avloppsvatten i självfallsledningar avleds med hjälp av gravitation. I tätbebyggelse kombineras ofta självfallsledningar med pumpning av avloppsvatten i lågpunkter.

Avloppsvattnet leds i ledningsnät för rening i avloppsreningsanläggningar, som ofta är placerade lågt för att avloppsvattnet i så stor omfattning som möjligt ska

²⁰ SCB (2020).

²¹ SCB (2020).

²² SCB (2022).

²³ SMED (2021).

kunna ledas dit via självfall. Den totala spillvattenledningens längden i kommunal och privat ägo uppgick 2017 i Sverige till drygt 100 000 km.²⁴

I separata/duplikata ledningssystem avleds dagvatten och spillvatten i olika ledningar. I kombinerade avloppssystem avleds dagvatten i samma ledningar som spillvattnet. De kombinerade avloppssystemen finns främst i äldre bebyggelse och byggdes fram till mitten av 1900-talet. De kombinerade avloppssystemen utgör cirka 13 procent av avloppsledningsnätet i Sverige.²⁵ Att avledningen av avloppsvatten fungerar är viktigt för sanitet och minska risken för smittspridning.

Vid driftstörningar på ledningsnätet eller vid mycket höga flöden då allt vatten inte kan avledas finns bräddpunkter på ledningsnätet och vid pumpstationer där orenat avlopp kan avledas (då sker en s.k. bräddning.) Bräddpunkterna medför att avloppsvattnet släpps ut orenat vid en plats i anslutning till ledningsnätet i stället för att stiga i ledningarna och exempelvis kunna orsaka källaröversvämningar i anslutna fastigheter.

3.1.2 Avloppsreningsverkens uppbyggnad

I Sverige är de stora avloppsreningsverken vanligtvis uppbyggda med mekanisk, biologisk och kemisk rening, som kombineras på olika sätt. Reningen av avloppsvattnet inleds alltid med någon form av mekanisk rening. Följande är de vanligaste kombinationerna i avloppsreningsverken, förutom att de dessutom har en mekanisk rening:

- Biologisk-kemisk rening (konventionell tre-stegsrening).
- Biologisk-kemisk rening med särskilt kvävereningssteg.
- Biologisk-kemisk rening med kompletterande rening (exempelvis filter).

3.1.3 De olika reningsstegen

Rening av avloppsvatten sker i flera steg. Nedan beskrivs hur rening sker och vad som händer i de olika reningsprocesserna. Avloppsreningsverk ser olika ut bland annat beroende på hur stora de är och vid vilken tid de är byggda, vilket innebär att alla reningssteg som beskrivs nedan inte alltid finns i ett avloppsreningsverk.

Mekanisk rening

I detta reningssteg avskiljs större fasta partiklar som småsten, sand, grus, träbitar, papper, hår, textilier och plast. Detta sker i galler, sandfång och genom försedimentering.

I gallren avskiljs större föroreningar, som till exempel trasor, som annars skulle sätta igen pumpar eller ställa till bekymmer i den övriga reningen. Sandfånget består av en bassängliknande del med en ficka för uppsamling av sand, grus och andra partiklar som genom sin tyngd lätt sjunker till botten. I försedimenteringen avskiljs de partiklar som inte fångats upp i galler eller sandfång och som inte bör

²⁴ Lundin, E., Malm A., Svensson G. (2017).

²⁵ Svenskt Vatten (2016).

belasta den efterföljande biologisk-kemiska reningen. De tyngre partiklarna sjunker till botten och förs med skrapor till en så kallad slamficka. Därifrån pumpas slammet till slambehandlingen.

Biologisk rening

Den biologiska reningen sker genom att mikroorganismer renar vattnet från fosfor, kväve, organiskt material samt bakterier genom att organismerna tar upp ämnena, växer till och avlägsnas. Detta sker ofta i en så kallad aktivslamprocess där mikroorganismer lever i flockar som hålls i suspension.

En annan typ av biologisk rening sker med mikroorganismer som växer fastsittande på en yta, så kallad biofilm.

Kväverening och biologisk försorrening

Kväverening sker oftast i de biologiska reningsstegen. Kvävereningen sker i olika zoner där oxiska (luftade) zoner följs av anoxiska (icke luftade) zoner för att skapa gynnsamma miljöer för olika sorter mikroorganismer. Kväverening kan även ske på en delström i avloppsreningsverket, till exempel för behandling av rejektvatten från slambehandlingen.

Biologisk fosforering, bio-P, är ett biologiskt sätt att avskilja fosfor från avloppsvatten som används av ett 30-tal avloppsreningsverk i Sverige. Förutom att man väsentligt minskar behovet av fällningskemikalier får man i processen även mindre slammängder jämfört med kemisk fällning. Dessutom minskar halterna av vissa metaller och ger ett för växterna mer tillgängligt fosforinnehåll i avloppsslammet. Bio-P är en etablerad teknik som är vanligt förekommande i länder som Danmark och Nederländerna.

Kemisk rening

Vid den kemiska reningen tillsätts fällningskemikalier, till exempel aluminium- eller järnsalter, för att fälla ut fosfor. Fällningen klumpar ihop sig till större flockar som sedimenterar till botten och kan avskiljas som slam. Bottenslammet pumpas sedan till reningsverkets slambehandling. I det kemiska steget kan även en polymer tillsättas som ökar flockningen av den utfällda fosfor vilken förbättrar sedimenteringen. Kemisk fällning kan ske antingen som förfällning vid försedimenteringen, simultanfällning i den biologiska reningen eller som efterfällning.

Filtrering

Filtrering är ett sista reningssteg som är till för att öka reningsgraden i avloppsreningsverk med särskilt höga krav på rening. Genom filtreringen, som ofta sker genom filtrering av avloppsvatten i sandfilter, erhålls en extra avskiljning av partiklar.

Slambehandling

Slammet som bildas i reningsverket avskiljs och genomgår en efterföljande slambehandling. Slambehandlingen syftar till att stabilisera slammet före slamavvattning. I Sverige är den vanligaste stabiliseringsmetoden anaerob rötning

där mikroorganismer bryter ner det organiska materialet och bildar biogas. Därefter sker en avvattning av slammets för att minska mängden slam som transporteras bort från avloppsreningsverket. För avvattningen används ofta någon form av polymer. Rejektvattnet som avskiljs vid slamavvattningen återförs till avloppsreningsverket.

3.1.4 Små avloppsanläggningar

Enligt statistik från SCB och SMED (Svenska miljöemissionsdata), baserat på en kommunenkät under hösten 2021, finns det drygt 700 000 fastigheter i Sverige som har vattentoalett och är anslutna till en avloppsanläggning dimensionerad för högst 200 personequivallenter (små avloppsanläggningar). Bland de fastigheter som har WC-avlopp dominerar markbaserade anläggningar. Cirka 33 procent av fastigheterna har infiltrationer och 18 procent markbäddar.

3.2 Krav på avloppsreningsverkens utsläpp

Kraven på avloppsreningsverkens utsläpp utgår både från avloppsdirektivet och från krav ställda i tillstånd eller beslut om föreläggande som riktar sig till det enskilda reningsverket.

3.2.1 Avloppsdirektivet

Avloppsdirektivet (91/271/EEG) ställer krav på att avloppsvatten ska samlas upp och renas innan det släpps ut.²⁶ Avloppsreningsverk som tar emot avloppsvatten från tätbebyggelse från 2000 personequivallenter (pe) och uppåt med utsläpp till sötvatten respektive tätbebyggelse från 10 000 pe med utsläpp till kust ska vara utrustade med så kallad sekundär rening. Kravet innebär att reningen ska uppfylla utsläppskrav mätt som biokemisk syreförbrukning (BOD) och kemisk syreförbrukning (COD).

För områden som bedöms som känsliga för övergödning gäller krav på ytterligare rening (tertiär) av avloppsvatten från tätbebyggelse från 10 000 pe. Rening ska då ske av fosfor och kväve för de reningsverk som har utsläpp som påverkar det känsliga området.

Rörande fosfor bedöms hela Sverige och dess kust som känsligt för övergödning. Direktivets krav på rening av fosfor gäller därför generellt. För kväve bedöms det känsliga området vara kusten från norska gränsen till och med Norrtälje kommun. Även de tätorter som ligger i avrinningsområdet till denna kust omfattas av kraven om de bedöms bidra till påverkan.

Vilka begränsningsvärden som gäller framgår översiktligt av tabellen nedan. Vissa detaljer har utelämnats och för de precisa reglerna hänvisas till Naturvårdsverkets föreskrifter om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten från

²⁶ Rådets direktiv 91/271/EEG.

tätbebyggelse.²⁷ Kraven är minimikrav och gäller parallellt med utsläppskrav som beslutats som villkor i ett tillstånd eller föreläggande enligt miljöbalkens prövnings- och tillsynsregler. En översyn av direktivet pågår där förslaget innehåller skärpta krav på utsläpp av kväve och fosfor. Uppföljning av utsläppsvärdena redovisas regelbundet till EU-kommissionen, eftersom kommissionen har till uppgift att granska att EU-rätten genomförts i samtliga EU:s medlemsländer och tillämpas korrekt. Vid överträdelse kan kommissionen stämma medlemsstaten i EU-domstolen som prövar huruvida överträdelse skett. Fällande domar kan leda till stora bötesbelopp gentemot staten.

Parameter	Belastning	Begränsningsvärde
Biokemisk syreförbrukning mätt som BOD ₇	≥ 2 000 pe vid utsläpp till sötvatten eller flodmynning	15 mg/l (högsta koncentration som årsmedelvärde)
	eller ≥ 10 000 pe vid utsläpp till havs- och kustvattenområde	29 mg/l (högsta koncentration per mätillfälle) 70 % (minsta procentuella reduktion per mätillfälle)
Kemisk syreförbrukning mätt som COD.	≥ 2 000 pe vid utsläpp till sötvatten eller flodmynning	70 mg/l (högsta koncentration som årsmedelvärde)
	eller ≥ 10 000 pe vid utsläpp till havs- och kustvattenområde	125 mg/l (högsta koncentration per mätillfälle) 75 % (minsta procentuella reduktion per mätillfälle)
Totalfosfor	≥ 10 000 pe -100 000 pe	2 mg/l som årsmedelvärde 80 % (minsta procentuella reduktion som årsmedelvärde)
	≥ 100 000 pe	1 mg/l som årsmedelvärde 80 % (minsta procentuella reduktion som årsmedelvärde)
Totalkväve	≥ 10 000 pe -100 000 pe	15 mg/l som årsmedelvärde 70 % (minsta procentuella reduktion som årsmedelvärde)
	≥ 100 000 pe	10 mg/l som årsmedelvärde 70 % (minsta procentuella reduktion som årsmedelvärde)

3.2.2 Tillstånd/föreläggande om försiktighetsmått

Avloppsreningsverk som tar emot en belastning på 2000 pe eller mer är tillståndspliktiga och avloppsreningsverk som tar emot en belastning från 201–1999 pe är anmälningspliktiga.²⁸ Vid en tillståndsprövning meddelas i princip alltid utsläppsvillkor för utsläpp av fosfor (P-tot). Dessa krav innebär i princip alltid en

²⁷ NFS 2016:6.

²⁸ 28 kap. miljöprövningsförordningen (2013:251).

skärpning gentemot avloppsdirektivets krav för rening av fosforutsläpp. Kraven i ett villkor i tillståndet sätts utifrån den avvägning som ska göras enligt miljöbalkens andra kapitel. Utsläpp av syreförbrukande material mätt som BOD och utsläpp av kväve regleras ofta i villkor och då ofta i syfte att skärpa de krav som gäller enligt avloppsdirektivet om det är motiverat ur miljösynpunkt och inte anses vara ett orimligt krav enligt andra kapitlets skälighetsavvägning.

Villkor rörande utsläpp av fosfor varierar generellt sett mellan 0,3–0,5 mg/l, men än striktare nivåer har börjat meddelas på senare tid. Kvävekrav varierar mellan 6–15 mg/l och kan ibland också omfatta utsläpp av ammoniumkväve som när det omvandlas till ammoniak i vatten blir toxiskt för fisk.

Avloppsreningsverk som tar emot avloppsvatten med en belastning av 201 pe upp till 1999 pe regleras vanligtvis genom ett försiktighetsmått meddelats av tillsynsmyndigheten i ett föreläggande. Föreläggandet kan reglera vilka utsläppshalter som ska uppfyllas.

4. Analys av risker i förhållande till regelverket

I detta kapitel undersöks om de relevanta riskerna som analyserats i riskanalysen i tillräcklig mån återspeglas och tas om hand i det regelverk som styr avloppsverksamhet. Därefter görs en bedömning av om vissa hinder och oklarheter som finns i regelverket kan försvåra hanteringen inför och i fredstida kriser och vid höjd beredskap.

4.1 Miljöbalken och lagen om allmänna vattentjänster i en krissituation

Miljöbalken (1998:808) och lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster med tillhörande bestämmelser gäller i huvudsak på samma sätt i ett normalläge som i fredstida kriser och vid höjd beredskap.

Tillfälliga ändringar har gjorts vid flera tillfällen för att anpassa miljöbalken till en viss krissituation, exempelvis de tillfälliga bestämmelser om brist på fällningskemikalier som redogörs för i avsnitt 4.3 eller under Covid-19, men en större översyn med mål att anpassa hela miljöbalken har aldrig gjorts.

I miljöbalken har regeringen möjlighet, enligt 1 kap. 5 §, att meddela föreskrifter som avviker från miljöbalken i den utsträckning det på grund av rådande särskilda förhållanden är nödvändigt för att stärka försvarsberedskapen eller meddela föreskrifter för totalförsvaret. Detta bemyndigande är, såvitt Naturvårdsverket känner till, inte utnyttjat i någon högre grad.

Något liknande bemyndigande som det i 1 kap. 5 § miljöbalken finns inte i lagen om allmänna vattentjänster. Från och med den 1 januari 2024 finns dock ett krav i lagen om allmänna vattentjänster på att varje kommun ska ha en vattentjänstplan inklusive skyfallsberedskap. Denna bestämmelse har inte tagits fram av beredskapsskäl utan av andra skäl.

Bemyndigandet i 1 kap. 5 § miljöbalken ger regeringen i vissa fall möjlighet att anpassa miljöbestämmelserna för totalförsvaret till de ändrade förhållanden som krig eller krigsfara kan föra med sig enligt 13 kap. 6 § regeringsformen (1974:152). Bestämmelsen gäller även sådana situationer då beredskapen måste höjas utan att läget är så allvarligt att krig eller krigsfara föreligger i landet.²⁹ Särskilda föreskrifter ska endast utfärdas om det krävs för att stärka eller höja beredskapen. Regeringens bemyndigande är begränsat till de ämnesområden inom vilka

²⁹ Prop. 1997/98:45. Miljöbalk. Del 2 sid 11–12.

regeringen enligt 8 kap. 7 § regeringsformen får meddela föreskrifter i en förordning.³⁰

Undantag för försvarsändamål som strider mot bindande EU-rätt inom miljörättens område kan dock endast meddelas om den aktuella EU-rätten medger sådana undantag, eftersom det annars skulle bryta mot de EU-rättsliga bestämmelserna.

4.2 Avloppsverksamhetens normala drift och behov av förstärkning vid kris

Risikanalysen visar att det ibland saknas en tydlig koppling mellan det arbete som bedrivs i den normala driften av avloppsreningsverk och vilka åtgärder som behöver vidtas inför och under kriser och vid höjd beredskap. Bortledning och rening av avloppsvatten är en viktig och grundläggande samhällsfunktion. Vid utformning av ledningsnät och avloppsreningsanläggningar är det av vikt att dessa görs robusta så de har en tålighet mot olika slags påfrestningar.

4.2.1 Kommunens ansvar och skyldigheter för att omhänderta och rena avloppsvatten

Kommunerna ansvarar, enligt 6 § första stycket i lagen om allmänna vattentjänster, för att ordna vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för viss bebyggelse, om det med hänsyn till skyddet för hälsa eller miljön behövs ordnas en allmän vatten- och avloppsanläggning (va-anläggning). Kommunen ska fastställa det område inom vilket vattentjänsterna behöver ordnas. Ett sådant område kallas verksamhetsområde. Vattentjänsterna i lagen om allmänna vattentjänster är distribution av dricksvatten och avledning av avloppsvatten. Avledning av avloppsvatten innefattar dels spillvatten, alltså det som vi normalt tänker som avloppsvatten, dels avledning av dagvatten (regn och annan nederbörd). Om det finns behov av en allmän va-anläggning ska kommunen snarast tillgodose detta behov och va-anläggningen ska finnas så länge behovet kvarstår.

Enligt miljöbalken ska avloppsvatten enligt 9 kap. 7 § avledas och renas så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. I 9 kap. 6 § i miljöbalken anges bland annat att regeringen får meddela föreskrifter om att det ska vara förbjudet att utan tillstånd eller innan anmälan släppa ut avloppsvatten i mark, vattenområde eller grundvatten.

Regeringen har meddelat sådana föreskrifter dels i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, dels i miljöprövningsförordningen. I förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd regleras anläggningar som tar emot och behandlar avlopp med en belastning motsvarande upp till och med 200 pe. Dessa prövas och tillsynas av kommunen. I miljöprövningsförordningen regleras större anläggningar. Reningsanläggningar från 201 pe till 1999 pe ska anmälas till kommunen (C-verksamheter). Kommunen har också tillsyn av C-verksamheter.

³⁰ Ibid.

Dessa anläggningar regleras oftast av förelägganden med krav på försiktighetsmått till skillnad från miljötillstånd som har villkor. Avloppsreningsanläggningar från 2000 pe och uppåt kräver tillstånd. (B-verksamhet). Avloppsreningsanläggningar prövas normalt av länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer som första instans. Tillståndet reglerar verksamhetens omfattning samt genom villkor hur verksamheten får drivas. Tillståndet innehåller därmed såväl rättigheter som skyldigheter.

Länsstyrelsen ansvarar för tillsynen av de tillståndspliktiga avloppsreningsanläggningarna (B-verksamhet), men tillsynen kan delegeras till en kommunal tillsynsmyndighet efter framställan från kommunen i fråga, se vidare i kapitel 5. Ledningsnätet som leds till avloppsreningsanläggningen från 201 pe och uppåt, där själva reningsanläggningen regleras i miljöprövningsförordningen, omfattas inte av anmälnings- eller tillståndsplikt. Miljöfarlig verksamhet under C-nivån eller i övrigt inte särskilt reglerat i miljöprövningsförordningen brukar kallas U-verksamhet. Ledningsnätet är en sådan U-verksamhet. Ledningsnätet kan ändå ingå i prövningen av ett avloppsreningsverk om verksamhetsutövaren frivilligt låter tillståndsansökan omfatta även ledningsnätet. Det är den kommunala tillsynsmyndigheten som har tillsyn över all U-verksamhet, som alltså inkluderar ledningsnäten.

4.2.2 Små avloppsanläggningar

För små avloppsanläggningar upp till och med 200 pe finns övergripande regler främst i miljöbalkens kapitel 2 och 9 samt i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Detaljerade rekommendationer finns i Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanläggningar för hushållspillvatten.³¹

Verksamhetsutövare för små avloppsanläggningar kan vara såväl privatpersoner som juridiska personer och det förekommer även anläggningar med småskalig teknik som drivs av en kommunal va-huvudman. Kommunerna är både prövnings- och tillsynsmyndighet för små avloppsanläggningar.

Av de drygt 700 000 små avloppsanläggningar med vattentoalett som finns i Sverige är uppskattningsvis runt 50 000 beroende av ett fosforreducerande reningssteg.³² Det handlar till exempel om infiltrationer och markbäddar med förfällning i slamavskiljaren och så kallade minireningsverk.

4.2.3 Kommunens ansvar för krisberedskap och civilt försvar

Kommunen har ett omfattande ansvar vid extraordinära händelser i fredstid och vid höjd beredskap, både avseende planering och förberedelse inför, respektive hantering av sådana situationer. Det handlar bland annat om att ta fram risk- och

³¹ HVMFS 2016:17.

³² SMED (2021).

sårbarhetsanalyser och att verka för att samordning sker mellan olika aktörer inom kommunen.³³

MSB har identifierat avloppshantering som en samhällsviktig verksamhet, beroende på bland annat risk för översvämning vid kraftig nederbörd, spridning av smittämnen och att förorenat avloppsvatten kan leda till miljöproblem.³⁴ Det innebär att en kommun i beredskapssyfte ska arbeta med kontinuitetshandling för avloppsverksamheten som rör olika delar som ledningsnäten och avloppsreningsverken liksom de olika funktioner som är viktiga för ett reningsverk ska kunna fungera, exempelvis IT-system, försörjning av förbrukningsvaror och personal.³⁵ Kommunen ska även för varje ny mandatperiod ta fram en krisplan och arbeta med systematiskt säkerhetsarbete rörande avloppsverksamheten, som både omfattar fysiska åtgärder och organisation.

Ytterligare en aspekt som måste beaktas i den kommunala verksamheten är de planeringsantaganden som regeringen slagit fast i totalförsvarspropositionen att det bör finnas tillgång till tre månaders förbrukning av kemikalier, reservdelar och annan förbrukningsmateriel för avloppsreningsverk, se vidare i avsnitt 1.2.

4.2.4 Ska bestämmelserna om anmälnings- och tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter anpassas vid höjd beredskap?

Ett avloppsreningsverk och dess reningsprocesser fungerar, som tidigare nämnts, inte optimalt om det inte går att få tag på fällningskemikalier eller reservdelar. Samtidigt måste verksamheten fortgå. Om man inte kan upprätthålla saniteten i ett tätbebyggt område kan invånarna behöva evakueras. I ett samhälle utan fungerande toaletter kan det snabbt uppstå sanitära problem.

Ett avloppsreningsverk skulle behöva ha flexibilitet i framför allt villkoren i tillståndet i fredstida kriser och vid höjd beredskap, eftersom utsläppsvillkor i vissa fall kan komma att överskridas om det till exempel inte går att få tag på fällningskemikalier. Samtidigt ska exempelvis inte längre riktvärden användas i villkor på grund av rättssäkerhetsskäl. Högsta domstolen uttalade i NJA 2006 s. 310 att ett villkor ska utformas så tydligt att det kan utgöra grund för att konstatera om en överträdelse har begåtts för att anses rättssäkert. Det kan därför vara svårt att förena flexibilitet i tillståndet med klara och tydliga villkor där det går att konstatera huruvida en överträdelse av villkoren skett.

Uppdraget om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist (se avsnitt 2.2.4) ska bland annat undersöka om det går att författningsreglera en prioriteringsordning av fällningskemikalier vid brist. I uppdraget ingår att säkerställa att dricksvattenförsörjningen i första hand får

³³ Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

³⁴ (a) Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2022).

³⁵ Ibid.

kemikalier. Det innebär att ett avloppsreningsverk som inte i tillräcklig mån får tillgång till fällningskemikalier med stor sannolikhet någon gång kommer att bryta mot utsläppsvillkoren i tillståndet. Anläggningar för dricksvattenproduktion omfattas till skillnad från avloppsreningsverk inte av miljöprövningsförordningen och är därmed inte tillståndspliktiga enligt miljöbalken.

Även andra typer av miljöfarliga verksamheter som har miljötillstånd skulle kunna behöva flexibla tillstånd för att snabbt kunna ställa om till annan slags tillverkning som behövs för samhällets försörjning i fredstida kriser och vid höjd beredskap.

I den nyligen avslutade utredningen om eventuella lättnader i miljökrav för Försvarmaktens verksamheter som nämns i avsnitt 2.2.3 har utredaren föreslagit lättnader från krav i miljöprövningsförordningen för vissa av försvarets verksamhet med stöd av bemyndigande i 1 kap. 5 § miljöbalken. Naturvårdsverket har inte kunnat ta del av utredningen eftersom den ännu inte är publicerad, men enligt uppgift från utredaren är en slutsats att 1 kap. 5 § kan användas som bemyndigande för Försvarmaktens anläggningar för att kunna föreskriva om vissa undantag från miljöprövningsförordningens krav på tillstånd för försvarets anläggningar.

I samband med tillståndsprövning skulle frågan om robusthet och resiliens rörande avloppsreningsverks utformning kunna få ett större utrymme. Det är också möjligt att meddela villkor i ett miljötillstånd som reglerar beredskapsarbete.

Det förekommer att prövningsmyndigheterna i tillstånd ställer krav på en beredskapsplan, men generellt sett hanteras frågan enbart inom ramen för den löpande tillsynen i den mån den förekommer.³⁶ Vilka förebyggande åtgärder och vad en beredskapsplan ska omfatta i samband med prövning och i tillsyn enligt miljöbalken är idag inte tydligt.

Naturvårdsverkets bedömning

Det pågår flera utredningar, inklusive detta regeringsuppdrag, som bland annat handlar om nödvändiga anpassningar i miljöbalken och dess följdförfattningar för totalförsvarets behov.

Naturvårdsverket bedömer att det finns ett behov av att se över miljöbalken som helhet för att anpassa miljöbalken för tillämpning i fredstida kriser och vid höjd beredskap. Många av de möjliga lösningarna inom olika områden som föreslagits i miljöbalken i olika utredningar är en konsekvens av detta. Exempelvis kan nämnas de tillfälliga reglerna vid brist på fällningskemikalier som redogörs för i avsnitt 4.3, utredningen om lättnader i miljökraven för Försvarmaktens verksamhet som nämns i avsnitt 2.2.3 eller aspekter för miljöstraffrättens tillämpning som Naturvårdsverket belyser i avsnitt 4.2.5.

Av 1 kap. 5 § miljöbalken följer att regeringen, i den utsträckning det på grund av rådande särskilda förhållanden är nödvändigt att stärka försvarsberedskapen, får

³⁶ Ryaverkets tillstånd (2020).

meddela föreskrifter för totalförsvaret som avviker från miljöbalken, men inte inom sådant ämnesområde för vilket föreskrifter måste meddelas i lag.

Av förarbetena till miljöbalken framgår att bemyndigandet ger regeringen en möjlighet att anpassa miljölagstiftningen vad gäller totalförsvaret till de ändrade förhållanden krig eller krigsfara kan föra med sig.³⁷ Bestämmelsen gäller även sådana situationer då beredskapen måste höjas utan att läget för den skull är så allvarligt att krig eller krigsfara föreligger här i landet. Av förarbetena framgår även att regeringen har möjlighet att både meddela särskilda föreskrifter och beslut i enskilda ärenden, som till exempel villkor för en viss verksamhet Försvarsmakten bedriver vid en viss anläggning. Regeringen kan meddela en ny beslutsordning för en viss ärendehantering. Till exempel kan regeringen själv fatta beslut i ett tillståndsärende som annars skulle prövas i flera instanser.

Naturvårdsverket menar att det inte är tydligt om bestämmelsen kan användas för att ändra tillståndsbeslut som vunnit laga kraft. Det är heller inte helt tydligt att bemyndigandet kan användas för avloppsreningsanläggningar. Det borde antagligen kunna vara så eftersom reningsverken är en del av totalförsvaret, men detta behöver belysas ytterligare.

Det är viktigt att det finns en beredskap för att avloppsverksamheten ska kunna upprätthållas i fredstida kriser och vid höjd beredskap, men det är ännu inte klarlagt vilka krav som bör ställas på ett avloppsreningsverks funktionalitet i fredstida kriser och vid höjd beredskap. Ur ett miljöbalksperspektiv finns alltså ett behov av att regelverket blir tydligare. Naturvårdsverket behöver också tydliga bestämmelser och praxis för att kunna utöva sitt uppdrag att vägleda.

Frågorna borde antagligen kunna ges större utrymme vid såväl prövning som vid tillsyn, än vad som är fallet i dag. Det finns ett tydligt behov av att, på ett sätt som inte alltid görs idag, knyta ihop beredskapsarbetet utifrån miljöbalkens regler för ett eller flera allmänna avloppsreningsverk med det ansvar som följer utifrån kommunens generella ansvar för krisberedskap. Eftersom miljöbalken är en ramlagstiftning och frågor knutna till drift i samband med kris eller krig oftast inte är reglerade på ett tydligt sätt, kan ett sådant samordnat arbete vara svårt att få till stånd.

Naturvårdsverket bedömer att det idag inte finns tydlig praxis vid tillståndsprovning hur beredskapsfrågorna ska hanteras och regleras i tillståndet. Det förekommer att det ställs krav på beredskapsplaner, men det är inget som görs regelmässigt. Reningsverk kan inte som många andra miljöfarliga verksamheter stänga av "produktionen" vid en driftstörning, vilket gör att de har annorlunda förutsättningar då de under alla omständigheter behöver upprätthålla driften.

Att reglera verksamhetens drift i samband med fredstida kriser och vid höjd beredskap i en verksamhets tillstånd är komplext. Det är svårt att i en prövning förutse alla situationer som kan uppstå och göra avvägningar kring detta. Tillståndsprovning sker dessutom sällan så tiden för införande av krav via prövning

³⁷ Prop. 1997/98:45 del 2 s. 11.

skulle bli lång. I Sverige är miljötillstånden sällan tidsbegränsade. Att hantera beredskapsfrågorna inom ramen för tillståndsprocessen är därför troligen inte tillräckligt ändamålsenligt. Därför är Naturvårdsverkets uppfattning att generella bestämmelser troligen skulle fungera avsevärt bättre.

En möjlig lösning skulle kunna vara att införa bestämmelser som i vissa fall medger att verksamhetsutövaren får bryta mot utsläppsvillkor i tillståndet. Sådana generella bestämmelser skulle troligen kunna meddelas med stöd av miljöbalken 9 kap. 5 § i eller bemyndigandet i 1 kap. 5 §, om det bedöms tillämpligt. Reglerna måste då kompletteras med tydliga mekanismer/processer för när sådana regler ska tillämpas eftersom avsikten är att det bara ska vara möjligt att överskrida miljötillståndet vid extraordinära händelser vid fredstida kriser och vid höjd beredskap. Generella bestämmelser skulle kunna börja gälla genom att regeringen fattar ett särskilt beslut om att bestämmelserna ska börja tillämpas. Regeringens befogenhet att föreskriva om när sådana regler ska tillämpas kan exempelvis utformas på motsvarande sätt som bestämmelserna i ransoneringslagen (1978:268).

En annan lösning, eller om det kombineras med generella bestämmelser om att tillåta visst överskridande, kan vara att införa undantag för tillståndsprovning, det vill säga undantag från miljöprovningsförfordningen såsom föreslås i utredningen om Försvarsmaktens verksamheter. Befintliga avloppsreningsverk har dock redan tillstånd, så en sådan undantagsmöjlighet skulle bara nya verksamheter kunna dra nytta av. Sannolikt behövs en kombination av olika slags bestämmelser. Att helt undanta avloppsreningsverk från tillståndskrav bedöms dock mindre lämpligt.

Naturvårdsverket bedömer att det behöver ses över vad som är det lämpligaste tillvägagångssätt för att anpassa miljöbalken till avloppsreningsverk i fredstida kriser och vid höjd beredskap. Exempel på generella bestämmelser, som visserligen alltid gäller, inte bara i fredstida kriser och vid höjd beredskap, är de som gjorts i 2 kap. industriutsläppsförfordningen (2013:250) som handlar om slutsatser om bästa tillgängliga teknik.

Det kan även finnas skäl att ändra vissa andra bestämmelser, och utnyttja det tidigare nämnda bemyndigandet i 1 kap. 5 § miljöbalken om detta bemyndigande bedöms kunna omfatta avloppsreningsverk (se avsnitt 4.1).

4.2.5 Miljöstraffrättens tillämpning vid höjd beredskap

Verksamheter som bedriver samhällsviktig verksamhet, exempelvis avloppsverksamhet, och som omfattas av miljöstraffrätten i 29 kap. miljöbalken, kan känna osäkerhet i att miljöbalksstraffrätten inte undantar samhällsviktig verksamhet i fredstida kriser eller vid höjd beredskap. Detta då miljöstraffrätten fungerar på samma sätt under extraordinära förhållanden som den gör när ordinarie förhållanden råder. Överträdelse av villkor i ett miljötillstånd är enligt 29 kap. 4 § första stycket 2 i miljöbalken straffbart. Misstanke om miljöbrott ska enligt 26 kap. 2 § miljöbalken anmälas av tillsynsmyndigheten till åklagare. Det finns därmed i den aktuella miljöbrottsbestämmelsen (29 kap. 4 §) inte något utrymme för att tillsynsmyndigheten *inte* ska misstänka brott, det vill säga alla villkorsöverträdelser ska anmälas oavsett omständigheter. Att miljöstraffrätten tillämpas på samma sätt i

fredstida kriser, vid höjd beredskap och i krig är en konsekvens av att miljöbalken inte är anpassad till dessa situationer.

Ett reningsverk kan ha utsläppsvillkor som inte går att efterleva i en situation där det exempelvis inte går att få tag på fällningskemikalier eller sådana reservdelar som är avgörande för reningsverkets funktion. Reningsverken bör ha viss lagerhållning, men även med lagerhållning kan situationer uppstå där viktiga reservdelar eller fällningskemikalier inte går att få tag på, vilket kommer att påverka reningen negativt. Därtill finns scenarion både i fredstida kriser och vid höjd beredskap där delar av eller hela anläggningen förstörs, vilket leder till att reningen av avloppsvatten påverkas.

I de fall då misstanke om miljöbrott som anmäls till åtal är det ytterst åklagaren som gör bedömningen om det föreligger brott. I de extraordinära situationer som nämns ovan, vid kriser eller ytterst vid krig, är det svårt att bedöma om en åklagare skulle väcka åtal. Kommuner och va-huvudmän ifrågasätter dock om det är rimligt att en anmälan för miljöbrott ska genomföras i alla lägen.

Naturvårdsverkets bedömning

Naturvårdsverket bedömer att det är bör övervägas om miljöstraffrätten ska tillämpas som normalt i fredstida kriser och vid höjd beredskap för samhällsviktig verksamhet som måste fungera även i kristid.

Naturvårdsverkets föreskrifter om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse innehåller bland annat begränsningsvärden för utsläpp.³⁸ Föreskrifterna har meddelats med stöd av bemyndigandet i 47 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Det bemyndigandet är i sin tur meddelat med stöd av 9 kap. 5 § miljöbalken.

Enligt 29 kap. 8 § första stycket punkt 4 i miljöbalken döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot en föreskrift om försiktighetsmått vid miljöfarlig verksamhet som regeringen meddelat med stöd av 9 kap. 5 § miljöbalken till böter eller fängelse i högst två år. Straffbestämmelsen är alltså avgränsad till överträdelser av försiktighetsmått i föreskrifter som regeringen har meddelat, det vill säga i förordningar.³⁹ Eftersom regleringen av avloppsreningsverk om försiktighetsmått och utsläppsbegränsningar idag i princip endast är meddelade på myndighetsnivå innebär det att överträdelser av begränsningsvärden i Naturvårdsverkets föreskrifter inte är sanktionerade, medan att bryta mot villkor om begränsningsvärden är straffsanktionerade.

Högsta domstolen har i NJA 2005 s. 33 därutöver uttalat att det inte går att döma till fängelse för överträdelser av föreskrifter (blankettstraffbud) som är meddelade på så låg nivå som av en myndighet.⁴⁰ Det är också därför som det i 29 kap. 8 § 4 står att det är regeringen som ska ha meddelat föreskrifterna eftersom fängelse

³⁸ NFS 2016:6.

³⁹ Prop. 2005/06:182 s. 106 och 152.

⁴⁰ NJA 2005 s. 33.

finns i straffskalan. Detta har fått till konsekvens enligt nuvarande regler att även om miljöbrott enligt 29 kap. 8 § är sanktionerade med straff med högst straffvärde (fängelse), är överträdelse av Naturvårdsverkets föreskrifter om försiktighetsmått för avloppsreningsverk helt osanktionerade.

Genomförandet i Naturvårdsverkets föreskrifter har därför medfört att om avloppsreningsverket överskrider ett utsläppsvillkor i tillståndet så är villkorsöverträdelser straffbelagt, men om avloppsreningsverket överskrider begränsningsvärden i avloppsföreskrifterna är det *inte* straffbelagt. Det blir en orimlig diskrepans eftersom avloppsanläggningar regleras *både* genom utsläppsvillkor i tillstånd och genom begränsningsvärden för utsläpp i Naturvårdsverkets föreskrifter om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten.⁴¹

4.3 De tillfälliga reglerna vid brist på fällningskemikalier

En av de sårbarheter som behandlades i riskanalysen är bristen på fällningskemikalier. Det finns redan idag tillfälliga regler framtagna som möjliggör brådskande ändringar hos tillståndsprövade avloppsreningsverk i en situation med bristande tillgång till fällningskemikalier.

Regeringen har beslutat om tillfälliga ändringar i miljöprövningsförordningen och i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, som innebär lättnader för avloppsreningsverk vid brist på fällningskemikalier, när bristen innebär svårigheter att klara de reningskrav som finns i respektive reningsverks miljötillstånd. Bestämmelserna upphör att gälla vid utgången av juni 2023 respektive 1 juli 2023.

De tillfälliga reglerna tillkom på grund av en extraordinär situation och är därför ett avsteg från miljöbalkens ordinarie system, med så kallade A, B och C-verksamheter (tillstånds- eller anmälningsplikt av miljöfarlig verksamhet).

Enligt den nya bestämmelsen 1 kap. 5a § miljöprövningsförordningen kan ett berört avloppsreningsverk anmäla en ändring till tillsynsmyndigheten i stället för att söka tillstånd eller ansöka om ändrade villkor. Syftet med regeländringen är att möjliggöra brådskande och tillfälliga ändringar av verksamheten genom att – under vissa förutsättningar – möjliggöra för en anmälan om ändring av verksamheten för tillståndsprövade avloppsreningsverk. En förutsättning är dock att svårigheten att klara tillståndet är en direkt följd av bristande tillgång till kemikalier för rening av avloppsvatten.

Anmälan ska ske till tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska därefter besluta om de kan godkänna anmälan, eller vid behov förelägga och besluta om försiktighetsmått eller förbud. Tillsynsmyndigheten kan också förelägga avloppsreningsverket om att ansöka om tillstånd. Ett beslut att godkänna en

⁴¹ NFS 2016:6.

anmälan, eller ett föreläggande om försiktighetsmått, ska ange den tid som den ändrade verksamheten får bedrivas. Tiden får sättas som längst till och med den 30 juni 2023. Detta framgår av 27 b § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, som liksom 1 kap 5a § i miljöprövningsförordningen är en tillfällig bestämmelse.

De nya anmälningsbestämmelserna medför ingen förändring när det gäller krav på att anmäla misstanke om brott. Om en verksamhetsutövare bryter mot ett villkor på grund av kemikaliebrist ska tillsynsmyndigheten enligt normala rutiner anmäla det till polis eller åklagarmyndighet (miljöbalken 26 kap. 2 §).

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndighetens bedömning

Den bristsituation av fällningskemikalier som befarades har ännu inte uppstått. Det har därför inte funnits något behov att tillämpa de tillfälliga regeländringarna. Då tidsbegränsningen för reglernas giltighet snart är slut – de upphör den 30 juni 2023 – behöver en utvärdering genomföras, i syfte att besvara om det finns skäl att förlänga giltighetstiden eller behov av att utforma bestämmelserna annorlunda.

Naturvårdsverket bedömer att en svårighet med nuvarande utformning är att det inte framgår av bestämmelserna vem som avgör om det är en kemikaliebrist, och därmed när de tillfälliga bestämmelserna ska användas. Naturvårdsverket har i sin vägledning utgått från att regelverket framför allt är tillämpligt efter att Livsmedelverket konstaterat att det råder en brist, men det är oklart hur regeringen har bedömt detta.

Det kan inte uteslutas att det även kan råda brist på tillgång på andra kemiska produkter för att rena avloppsvatten än de som omfattas av den myndighetsgemensamma vägledningen. Naturvårdsverket bedömer att bestämmelsen även kan vara tillämplig i dessa fall och att det inte går att utesluta att den är tillämplig i situationer även när en brist inte har konstaterats av Livsmedelverket. Det åligger dock tillsynsmyndigheten att avgöra när bestämmelsen är tillämplig i varje enskilt fall.

Även för små avloppsanläggningar kan minskad tillgång till fällningskemikalier leda till försämrad rening. Reningen av fosfor påverkas mest, men även reningen av exempelvis smittämnen kan påverkas negativt. Det finns i nuläget inte lägesuppgifter som gör att små avloppsanläggningar med viss teknik kan knytas till en viss vattenförekomst, men de anläggningar som har extra fosforreducerande teknik ligger troligen inom vattenförekomster med övergödningssproblematik eftersom det är ett skäl för den lokala tillsynsmyndigheten att ställa krav på hög skyddsnivå för näringsämnen.

Då det gäller små avloppsanläggningar är förutsättningarna för att byta ut de kemikalier som används idag troligen begränsade. Vid en kemikaliebrist kommer de små anläggningarna därför i hög grad drivas helt utan kemikalier under den tid bristen består, något som kan utgöra en tillståndspliktig åtgärd eftersom kemisk fällning och uppnåendet av en viss prestanda rimligtvis är en förutsättning för tillståndet. Verksamhetsutövare kommer därmed vid en kemikaliebrist inte kunna

undvika att bryta mot sitt tillstånd, vilket aktualiserar miljöbrottsbestämmelsen i 29 kap. 4 § första stycket 2 miljöbalken, otillåten miljöverksamhet.

Havs- och vattenmyndigheten konstaterar att små avloppsanläggningar i dagsläget inte omfattas av möjligheten att anmäla en ändring enligt 1 kap. 5 a § miljöprövningsförordningen. Havs- och vattenmyndigheten bedömer att genom införande av anmälningsplikt i 1 kap. 5 a § miljöprövningsförordningen även för anläggningar dimensionerade för förslagsvis 51–200 pe, skulle de kommunala tillsynsmyndigheterna ges möjlighet att fånga upp de flesta av de små anläggningarna som kan behöva en individuell bedömning på grund av risker för miljö och hälsa. För övriga anläggningar dimensionerade för högst 50 pe borde, vid en akut bristsituation, snarare ett generellt undantag införas från skyldigheten att använda fällningskemikalier.

Naturvårdsverket bedömer att det kan finnas ett behov av att införa permanenta bestämmelser i beredskapssyfte, eftersom fler situationer kan uppkomma som påverkar avloppsreningsverken och dess processer. Det kan också vara befogat att i viss mån utvidga bestämmelsen till andra insatsvaror och reservdelar som behövs för såväl avloppsrening som behandling av slam.

Med tydliga regler för när en extraordinär situation anses föreligga bör permanenta bestämmelser kunna accepteras utan att förändra miljöbalkens grundsystematik för miljöfarlig verksamhet i fråga om anmälnings- och tillståndsplikt. De tillfälliga reglerna tillåter anmälningsplikt även av ändringar som inte ryms inom tillståndets ram. Det är ett undantag från miljöbalkens normala systematik.

Naturvårdsverket konstaterar att *Utredningen om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist* (se avsnitt 2.2.4) kommer att analysera frågan.

4.4 Avloppsverksamhetens finansiering

I riskanalysen framkom att det finns många osäkerheter vad gäller finansieringen av beredskapsåtgärder som syftar till att förstärka kommunens avloppsverksamhet och avloppsreningsverk. I detta avsnitt redogörs för hur avloppsverksamhet finansieras idag. Därtill förs ett resonemang om vilka hinder som finns kring hur beredskapsåtgärder i verksamheten kan finansieras.

4.4.1 Va-taxan finansierar den normala driften av den kommunala avloppsverksamheten

I lagen om allmänna vattentjänster regleras vattentjänsterna vattenförsörjning och avlopp. I vattentjänsten avledning av avlopp ingår spillvatten, men ofta även avledning av dagvatten. Om det är så att dagvattenavledning ingår i vattentjänsterna så bestäms det i samband med att verksamhetsområdet inrättas.

Ett kommunalt avloppsreningsverks verksamhet med tillhörande ledningsnät finansieras i regel via va-taxan som bestäms av kommunfullmäktige i respektive kommun. Va-avgiften är en föreskrift som kommunen får bestämma enligt

bemyndigande i lagen om allmänna vattentjänster. Lagen om allmänna vattentjänster reglerar *hur* avgifterna ska bestämmas (29–34 §) och därmed vad taxan får finansiera. Bland annat får inte avgifterna överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva va-anläggningen (30 §). Avgifterna ska fördelas till de betalningsskyldiga fastighetsägarna enligt vad som är skäligt med hänsyn till den berörda allmänna platsmarkens omfattning och fastighetsägarnas nytta av vattentjänsten (31 §).

Det finns inget legalt hinder för en kommun att skjuta till kommunalskatt så länge det gynnar de egna kommunmedborgarna och gäller lika för samtliga kommuninvånaren, enligt den kommunala likställighetsprincipen, 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725).

Enligt 10 § i lagen om allmänna vattentjänster ska en allmän va-anläggning ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser. Krav på kommunen relaterat till miljö och hälsa finns också i 6 § första stycket lagen om allmänna vattentjänster. Kommunen ska ordna vattenförsörjning och/eller avlopp i ett större sammanhang för en befintlig eller kommande bebyggelse om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Va-anläggningen ska i första hand utföra det som den är ålagd enligt lagen om allmänna vattentjänster.

4.4.2 Oklart om finansiering för beredskapsåtgärder vid avloppsreningsverk och avloppsledningsnät

Finansiering med va-avgifter behöver ha en tydlig koppling till betalningskollektivet (fastighetsägarna inom det bestämda verksamhetsområdet). Utan tillräcklig koppling till betalningskollektivet är det snarare fråga om en skatt i stället för en avgift.⁴² Det kan uppkomma behov på beredskapsåtgärder inom kommunens avloppsverksamhet där det är tveksamt om åtgärderna kan avgiftsfinansieras fullt ut.

Av 10 § lagen om allmänna vattentjänster framgår, att när det är förenligt med anläggningens huvudsakliga ändamål, bör anläggningen ordnas och drivas så att också *andra* allmänna intressen som har behov av den kan tillgodoses. Ett *annat* allmänt intresse borde, enligt Naturvårdsverkets bedömning, till en viss gräns kunna inrymma vissa andra beredskapsåtgärder som har ett bredare syfte än att endast tjäna betalningskollektivet. Det förutsätter dock att åtgärderna är förenliga med lagen om allmänna vattentjänsters ändamål.

I lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, 5 kap. 1 §, anges att kommuner och regioner ska få ersättning av staten för kostnader för de uppgifter som kommunerna har avseende förberedelser för och verksamhet under extraordinära händelser i fredstid respektive vid höjd beredskap.

⁴² Jfr prop. 2003/04:145, sid 33–34.

Den statliga ersättning som kommunerna får för beredskapsförberedelser regleras i två överenskommelser mellan MSB och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).⁴³ Den ena överenskommelsen rör kommunernas krisberedskap och den andra överenskommelsen rör kommunernas arbete med civilt försvar. Då det gäller kommunernas krisberedskap kan huvuddelen av ersättningen användas för personalkostnader och ska inte användas för större investeringar. Ersättningen ska utgöra ett komplement till kommunens egen finansiering av arbete med krisberedskap. Den ersättning som fördelas ut för uppgifter rörande civilt försvar ska gå till uppgifter som rör kompetenshöjning gällande totalförsvar, säkerhetsskydd samt krigsorganisation och dess bemanning. Det innebär i dagsläget att den statliga ersättningen inte får användas av kommunerna för infrastrukturinvesteringar eller insatsvaror.

Vissa kostnader av beredskapskaraktär bör kunna liknas vid kostnader som är motiverade för brandförsvar, och som ibland inte har tillräckligt samband med nödvändiga kostnader för drift och anläggning av va-anläggningen. Ett exempel på en kostnad som inte bör finansieras via avgifter är exempelvis brandposter och andra åtgärder som uteslutande är motiverade från brandförsvarssynpunkt.⁴⁴ Likaså finns en gräns för vilka utvecklingskostnader som får finansieras via va-avgifter. Kostnader för utbildning av personal eller kostnader för utveckling av teknik, metoder, rutiner med mera anses normalt kunna ingå i avgiftsunderlaget om de betraktas som nödvändiga kostnader för drift och utveckling av anläggningen.⁴⁵ De miljöåtgärder som kan avgiftsfinansieras gäller kostnader för åtgärder inom ramen för själva va-verksamheten och inte för externa miljövårdsåtgärder.⁴⁶ Finansiering av forskningsliknande insatser kan vara tveksamma att avgiftsbelägga.⁴⁷

I fredstida kriser och vid höjd beredskap kan det dock anses svårt att upprätthålla exakt samma nivå på tillhandahållandet av vattentjänster enligt lagen om allmänna vattentjänster och skyddsnivå på utsläpp reglerade utifrån miljölagstiftningen. Givet att utsläpp av orenat avloppsvatten har potential att påverka en annans kommuns dricksvattenintag kan det krävas kostsamma åtgärder som inte på samma sätt är proportionerligt att kräva om utsläppet inte riskerar att ha en omedelbar påverkan på miljön eller påverkan på dricksvatten.

Det är inte osannolikt att exempelvis utsläpp av orenat avloppsvatten stör en annans kommuns dricksvattenintag, men orsakar en begränsad skada i den egna kommunen. I grunden är kommunen som va-huvudman skyldig att upprätthålla de skyddsåtgärder och den kravnivå på rening med mera som gäller enligt lag, förordningar och föreskrifter samt förelägganden och tillstånd. Om dessa begränsningar gäller i fredstida kriser och vid höjd beredskap bör det vara tydligt

⁴³ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Sveriges Kommuner och Landsting (2018) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Sveriges Kommuner och Regioner (2021).

⁴⁴ Qviström, Jörgen (2008). s. 149.

⁴⁵ Ibid. s. 149.

⁴⁶ Ibid. s. 149.

⁴⁷ Samtal med Klara Westling, Svenskt Vatten.

hur åtgärderna får finansieras oavsett om eventuell påverkan på miljö eller människor i huvudsak sker i en annan kommun eller med ett annat betalningskollektiv.

Enligt bestämmelser i kommunallagen får kommuner bara ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har *anknytning* till kommunens område eller deras medlemmar (2 kap. 1 § kommunallagen). Kommuner får inte ha hand om sådana angelägenheter som enbart staten, en annan kommun, en annan region eller någon annan ska ha hand om (2 kap. 2 § kommunallagen).

Naturvårdsverkets bedömning

Naturvårdsverket bedömer att det befintliga regelverket i lagen om allmänna vattentjänster och kommunallagen i vissa fall kan utgöra hinder för att finansiera nödvändiga beredskapsåtgärder för kommunens avloppsverksamhet. En kommun ska heller inte använda kommunalskatt till åtgärder som staten ansvarar för. Därför är tydlighet i regelverken viktiga om hur finansiering *får* ske.

Om det skulle anses önskvärt att kunna finansiera samtliga beredskapsuppgifter via va-avgiften kan det, enligt Naturvårdsverkets bedömning, bli nödvändigt med lagändringar i lagen om allmänna vattentjänster. Naturvårdsverkets menar dock att detta troligen inte är en önskvärd lösning, särskilt med avseende på avloppsverksamhet i glesbygd. Det finns en gräns för när va-taxan blir för hög för abonnenterna och det kan bli orimligt om kostnader fördelas ojämnt mellan kommuner. Det är också i jämförelse svårare för små reningsverk att hålla tillräcklig kompetens i frågor som inte direkt rör driften av anläggningen.

En möjlig lösning kan vara att utforma ett system liknande elberedskapsavgiften. Elberedskapsavgiften betalas av nätinnehavare och ska täcka kostnader för beredskapsåtgärder enligt elberedskapslagen (1997:288).⁴⁸ Avgiftens storlek regleras i förordningen (2017:1040) om elberedskapsavgift, nätövervakningsavgift och elsäkerhetsavgift. Elberedskapsavgiften administreras av Svenska Kraftnät och delfinansierar olika beredskapsåtgärder som teknik, kommunikation och fysiskt skydd i hela landet.⁴⁹

Om kommunerna ska få i gång ett omfattande beredskapsarbete i avloppsverksamheten som kräver fördyrande åtgärder, och som delvis varken kommer betalningskollektivet eller kommunen till del, kan det övervägas om staten behöver gå in med åtminstone delfinansiering för ett sådant beredskapsarbete. Stödet behöver vara långsiktigt för att på ett robust sätt ta sig an beredskapsfrågan samt kunna finansiera den kompetens som behövs. Det bör särskilt gälla beredskapsåtgärder för avloppsverksamhet i glesbygd, som ofta har få abonnenter att fördela taxan på. Det kan därför finnas skäl att överväga om de statliga kostnader som avses i lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid

⁴⁸ Elsäkerhetsverket (2022).

⁴⁹ Svenska Kraftnät (2022).

extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ska regleras tydligare än vad som är fallet idag.

Naturvårdsverkets bedömning är att många beredskapsåtgärder bör kunna finansieras av va-taxan. I enlighet med ansvarsprincipen har den aktör som har ett ansvar under normala förhållanden även samma ansvar i en fredstida krissituation eller vid höjd beredskap. Skyldigheten enligt 6 och 10 §§ lagen om allmänna vattentjänster gäller därmed även i fredstida kriser och vid höjd beredskap och det borde rimligtvis vara förenligt med lagen om allmänna vattentjänster att kunna finansiera åtgärder genom va-avgifter för att vidmakthålla vattentjänsterna inklusive nödvändig rening även i en krissituation. Det behöver dock göras avvägningar dels rörande vilka förebyggande och faktiska åtgärder som är möjliga och motiverade att finansiera via va-taxan, dels vilka åtgärder som eventuellt inte anses falla in under de skyldigheter som följer av lagen om allmänna vattentjänster och därför *inte* kan finansieras genom va-taxan eller som inte anses motiverade att vidta som förebyggande åtgärd inom ramen för vad som får anses ekonomiskt rimligt. Bestämmelserna för va-taxan i lagen om allmänna vattentjänster kan begränsa vad för slags beredskapsåtgärder som kan finansieras med va-taxan.

Naturvårdsverkets bedömning är att det behöver utredas var gränsen går för avgiftsfinansiering via va-taxor av beredskapsåtgärder inom kommuners va-verksamhet, så att det blir tydligt vilka slags åtgärder som kan belastas avgiftskollektivet via va-taxan, och vilka åtgärder som bör skattefinansieras. Om det handlar om användning av kommunalskatt bör det analyseras var gränsen går för att använda kommunalskatt för finansiering av beredskapsåtgärder som mestadels gynnar invånarna i en annan kommun. Vidare behöver det klargöras om det kan behövas statlig finansiering till förstärkning av avloppverksamhet.

Naturvårdsverket konstaterar att det för närvarande pågår två utredningar som har i uppgift att se över finansiering av beredskapsfrågor. *Utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen* ska bland annat pröva möjligheten att finansiera samhällets försörjningsberedskap med avgifter, analysera för- och nackdelar med andra former av finansiering, samt föreslå principer och former för finansiering av samhällets försörjningsberedskap (se avsnitt 2.2.1).

Utredningen om en ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster ska analysera va-huvudmännens förmåga att genomföra investeringar i anläggningar och infrastruktur för att säkerställa en kontinuerlig leverans av vattentjänster (se vidare avsnitt 2.2.2). Vidare ska utredningen analysera förutsättningarna för att tillhandahålla vattentjänster, vilket varierar mellan olika kommuner och delar av landet.

5. Tillsynsvägledning och beredskap

I kapitlet beskrivs hur avloppsrening som en del i krisberedskapen bör utvecklas inom Naturvårdsverkets arbete med nationell tillsynsvägledning inom avloppsfrågor för att stödja arbetet hos länsstyrelser och kommuner.

Inledningsvis beskrivs Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens samt länsstyrelsernas roll då det gäller tillsynsvägledning inom avloppsområdet och länsstyrelsernas beredskapsroll. Därefter följer ett resonemang om riskbedömning i va-verksamheter och tillsynsvägledning kopplat till beredskapsuppgiften.

5.1 Tillsynsvägledning om avlopp

Naturvårdsverket är tillsynsvägledande myndighet för bland annat miljöfarlig verksamhet. Vad tillsynsvägledning är definieras i 26 kap. 1 a § i miljöbalken. För lagen om allmänna vattentjänster finns ingen tillsynsvägledande myndighet utsedd. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över kommunernas skyldighet att ordna vattentjänster.

Med tillsynsvägledning avses att utvärdera, följa upp och samordna tillsynen, och ge råd och stöd till tillsynsmyndigheterna. Tillsynsvägledningen ska syfta till att säkerställa att tillsynen bedrivs ändamålsenligt. Naturvårdsverket ska därför i egenskap av tillsynsvägledande myndighet ge stöd och råd till kommunala nämnder och länsstyrelser i frågor som rör tillämpningen av miljöbalken, föreskrifter meddelade med stöd av miljöbalken och EU-förordningar.

Länsstyrelserna har en dubbel roll genom att de dels har en regional vägledningsroll gentemot kommunerna, dels bedriver operativ tillsyn.⁵⁰

Tillsynsvägledning kan också innebära att den operativa tillsynen följs upp och utvärderas.

Rörande avloppsrening ansvarar Naturvårdsverket för den centrala vägledningen av avloppsanläggningar som renar hushållspillvatten från 201 pe och uppåt. Mindre anläggningar för hushållspillvatten vägleder Havs- och vattenmyndigheten om.⁵¹

Om det på ett område saknas detaljerade bestämmelser eller praxis att vägleda om, är det ofta inte möjligt att på ett konkret sätt vägleda om ett specifikt förhållningssätt eller lösning. Om frågan inte prövats av praxisbildande domstol eller bestämts i regler, ger inte miljöbalkens generella bestämmelser ett tillräckligt tydligt stöd för att tydligt vägleda om en viss hållning. Myndigheten kan då främst vägleda om att rättsläget är oklart på området.

⁵⁰ 3 kap 16 § miljötillsynsförordningen (2011:13).

⁵¹ 3 kap 5 § punkt 3 miljötillsynsförordningen (2011:13).

5.2 Länsstyrelsernas beredskapsuppgift då det gäller stöd till kommunerna

Länsstyrelserna har en mängd beredskapsuppgifter.⁵² Vad avser fredstida kriser ska länsstyrelserna bland annat stötta kommunerna gällande planering samt risk- och sårbarhetsanalyser. Länsstyrelserna följer även upp kommunernas tillämpning av lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. (Kommunens beredskapsroll beskrivs i avsnitt 4.2.3.) Vid en kris ska länsstyrelserna bland annat verka för nödvändig samverkan inom länet och att verksamheten inom länet samordnas. Vid höjd beredskap ska länsstyrelsen i egenskap av högsta civila totalförsvarsmyndighet inom länet verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås.

5.3 Riskbedömning av va-verksamheter

Alla verksamheter under miljöbalken som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön ska enligt 26 kap. 19 § i miljöbalken fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Avloppsreningsanläggningar som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar mer än 200 pe och uppåt är antingen prövningspliktiga eller anmälningspliktiga, enligt 28 kap. 1 och 4 §§ miljöprövningsförordningen.

Verksamheten ska genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön. Detta benämns i miljöbalken som egenkontroll. Tillstånds- eller anmälningspliktiga miljöfarliga verksamheter ska dessutom följa förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. Enligt 6 § i förordningen ska verksamhetsutövaren fortlöpande och systematiskt undersöka och bedöma riskerna med verksamheten från hälso- och miljösynpunkt. Resultatet av undersökningar och bedömningar ska dokumenteras.

Inom ramen för det egenkontrollarbete en verksamhetsutövare ska bedriva ingår att undersöka och bedöma risker som följer av verksamheten. Detta arbete ska ske fortlöpande och systematiskt.⁵³ Arbetet innebär att risker till följd av exempelvis driftstörningar eller olyckor kartläggs och bedöms. Riskbedömning kan medföra att åtgärder vidtas eller att rutiner upprättas för vilka åtgärder som ska vidtas om en händelse skulle inträffa. Naturvårdsverket har stöd och information till verksamhetsutövare om egenkontroll.⁵⁴

⁵² Länsstyrelsernas beredskapsuppgifter regleras bland annat i förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap samt förordningen (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser.

⁵³ 6 § förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll.

⁵⁴ (a) Naturvårdsverket (2022).

Det innebär att alla avloppsreningsverk med en anslutning av mer än 200 pe ska följa egenkontrollförordningen med dess krav på att genomföra riskbedömning som ska dokumenteras. Ledningsnätet ingår dock inte i provnings- och anmälningssystemet, och omfattas därmed inte formellt av krav på dokumenterad riskbedömning enligt egenkontrollförordningen. Däremot gäller för ledningsnät att verksamhetsutövaren löpande ska planera och kontrollera verksamheten för att förebygga eller motverka påverkan på människors hälsa eller miljön, enligt 26 kap. 19 § miljöbalken. Att reningsverket prövas medan näten inte behöver ingå i provningen kan också innebära att nätet inte regleras av tillståndet i den mån frågor kopplade till beredskap regleras av detta.

Naturvårdsverkets bedömning

Naturvårdsverket menar att arbetet med riskbedömning och förebyggande åtgärder som följer av egenkontrollen bör integreras med beredskapsarbetet inför fredstida kriser och höjd beredskap. Båda förutsätter att man har god kontroll på verksamheten, löpande bedömer risker och arbetar med förebyggande åtgärder.

Även om ledningsnät och reningsverk separerats då det gäller provning och tillsyn är de beroende av och samverkande med varandra för att avloppshanteringen ska lösas på ett bra sätt. Ofta är det samma verksamhetsutövare för ledningsnät och avloppsreningsverk, men undantag förekommer, framför allt vid stora städer med anslutna kranskommuner.

Att reningsverk, men inte ledningsnät, hanteras som en miljöfarlig verksamhet gör att det är relativt vanligt förekommande att tillsynsmyndigheten för avloppsreningsverket och dess ledningsnät är uppdelad på två olika myndigheter. Om ledningsnätet går över en kommungräns kan även nätet ha olika kommunala tillsynsmyndigheter och även drivas av olika kommuner.

I praktiken är det centralt att avloppsfrågan hanteras ur ett helhetsperspektiv. Ur ett tillsynsvägledningsperspektiv finns ett behov att möjliggöra och verka för god samverkan mellan tillsynsmyndigheter och i förlängningen även mellan verksamhetsutövare, så att beredskapsarbetet hålls samman. Det behövs även för att möta upp det övriga arbetet med regional och kommunal beredskap.

5.4 Tillsynsvägledning kopplat till beredskapsuppgiften

Enligt regeringsuppdraget ska Naturvårdsverket utveckla sitt arbete med nationell tillsynsvägledning inom avloppsfrågor som en del i krisberedskapen för att stödja arbetet hos länsstyrelser och kommuner. Under uppdragets gång har tillsynsvägledning tagits fram, nya tillfälliga regler har trätt i kraft och en stödjande vägledning har tagits fram som rör fällningskemikalier.

Under 2021 har Naturvårdsverket arbetat fram tillsynsvägledning för tillsyn av avloppsreningsverk vid eventuell brist av fällningskemikalier.⁵⁵

Tillsynsvägledningen har tagits fram i samråd med representanter för länsstyrelsen för att säkerställa att den är målgruppsanpassad. Tillsynsvägledningen har publicerats på myndighetens webbplats och uppdateras vid behov.

I mars 2022 trädde nya tillfälliga regler i miljöprövningsförordningen och förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd i kraft. Reglerna gäller brådskande ändringar hos tillståndsprövade avloppsreningsverk, i en situation med bristande tillgång på fällningskemikalier, och innebär att ändringar, till följd av kemikaliebrist, kan anmälas till tillsynsmyndigheten i stället för att tillstånd behöver sökas. Hur tillsynsmyndigheterna ska hantera denna tillfälliga ändring finns beskrivet på Naturvårdsverkets hemsida.⁵⁶ De tillfälliga reglerna beskrivs mer utförligt i avsnitt 4.3.

Tillsammans med Livsmedelsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Svenskt Vatten, och i dialog med kemikalieproducenterna, har Naturvårdsverket varit med och tagit fram en stödjande vägledning för prioritering vid en uppkommen brist på fällningskemikalier.⁵⁷ Vägledningen är publicerad på Livsmedelsverkets webbplats och finns länkad till från Naturvårdsverkets tillsynsvägledning.

Naturvårdsverkets bedömning

Ett ökat fokus på beredskapsfrågan inom ramen för miljöbalkens område innebär att det behöver tydliggöras vilken beredskap en verksamhetsutövare ska förväntas ha och hur arbetet ska bedrivas.

Naturvårdsverkets menar att om beredskapsarbetet inom avloppsverksamhet ska utvecklas finns det behov av att ta fram tydligare regler och vägledning om i frågan. Vägledning utgår i första hand från bestämmelser eller praxis och för att kunna uppnå en ändamålsenlig vägledning finns sannolikt ett behov av ett mer detaljerat regelverk på området än vad som finns idag.

En del i detta skulle kunna inriktas på att verksamhetsutövaren ska ha ett strategiskt arbete i form av en beredskapsplan vars omfattning skulle kunna beskrivas inom ramen för bestämmelser och tillsynsvägledning. Alternativt skulle krav kunna införas genom villkor vid tillståndsprövning, vilket förekommer idag. Ett införande av generella bestämmelser knutet till beredskapsarbete skulle möjliggöra en konkretare tillsynsvägledning samtidigt som det innebär att bestämmelser införs samtidigt på alla aktuella verksamheter.

Naturvårdsverket konstaterar att behovet av planerings- och förberedelseåtgärder för att upprätthålla kontinuitet i leveransen av vattentjänster ska klarläggas av *Utredningen om en ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster* (se avsnitt 2.2.2).

⁵⁵ (b) Naturvårdsverket (2022).

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Svenskt Vatten (2022).

6. Slutsatser

Utgångspunkten för planeringen av totalförsvaret är att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under del av denna tid. Det innebär begränsningar i logistikflödena i omvärlden och att ambitionen ska vara att upprätthålla en nödvändig försörjning, vilket innebär en betydligt lägre försörjningsnivå än normalt.

Grunden i det fortsatta arbetet är att planera för ökad förmåga att hantera fredstida kriser och höjd beredskap som en så kallad dimensionerande händelse. Ytterligare hot och risker mot avloppsverksamheten behöver analyseras – även de framtida hot och risker som följer av klimatförändringarna.

Vad gäller Naturvårdsverkets ansvar inom avloppsområdet kan det konstateras att ansvaret för tillsynsvägledning var ett av skälen att myndigheten utsågs till beredskapsmyndighet. För att kunna leva upp till de krav som framgår av förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap, exempelvis vad gäller samverkan, övning, utbildning, omvärldsbevakning och lägesbildarbete, bedömer dock Naturvårdsverket att myndigheten skulle behöva ta ett bredare ansvar för frågorna på central nivå.

Med anledning av detta bedömer Naturvårdsverket att det kan behövas en analys av diskrepansen mellan myndighetens uppgifter inom avloppsområdet och den förväntan som numera följer av kraven i förordningen om statliga myndigheters beredskap. I analysen behöver det klargöras om rollen som beredskapsmyndighet innebär ytterligare ansvar eller uppgifter, som kan föranleda eventuella behov av justeringar i instruktionen.

Det finns många delar i den genomförda riskanalysen som kan tas vidare i Naturvårdsverkets arbete med avloppsverksamhet och krisberedskap. Det handlar om frågor som Naturvårdsverket behöver hantera inom ramen för den nya rollen som beredskapsmyndighet, myndighetens löpande arbete med sin egen risk- och sårbarhetsanalys samt det stödjande arbete riktat till länsstyrelser och kommuner gällande avloppsverksamhet, krisberedskap och totalförvarsplanering som myndigheten kommer att bedriva framöver.

En viktig del i att stärka beredskapsförmågan inom avloppsområdet är att olika aktörers uppgifter och roller inom området är tydliga på kommunal, regional och central nivå.

Redan idag finns nätverk där va-företrädare utbyter information med varandra, men det kan finnas ett behov av att utöka dessa och att de i högre utsträckning diskutera beredskapsfrågor. Naturvårdsverket skulle inom ramen för sin roll som beredskapsmyndighet kunna analysera frågan huruvida befintliga samverkansfora bör utvidgas eller kompletteras, samt hur Naturvårdsverket kan ta del av nödvändig information.

Vi bedömer att det vore lämpligt att Naturvårdsverket tar fram vägledning som går utöver vad miljöbalkens bestämmelser reglerar. Uppdraget att ge vägledning om beredskap är bredare och skiljer sig mot den tillsynsvägledning till tillsynsmyndigheter som normalt är Naturvårdsverkets uppdrag. Exempelvis behövs vägledning om hur bestämmelserna i lagen om allmänna vattentjänster ska tolkas ur ett beredskapsperspektiv.

6.1.1 Analys av risker i förhållande till rådande regelverk

Naturvårdsverket har undersökt hur några av de mest relevanta riskerna förhåller sig till det regelverk som styr avloppsverksamhet. Riskanalysen visar att det ibland saknas en tydlig koppling mellan det arbete som bedrivs i den normala driften av avloppsreningsverk och vilka åtgärder som behöver vidtas inför och under kriser och vid höjd beredskap.

Tydligare koppling mellan miljöbalken och beredskapsarbete

Naturvårdsverket bedömer att det kan finnas ett behov av att se över miljöbalken för att anpassa miljöbalken för tillämpning i fredstida kriser och vid höjd beredskap.

Vi har analyserat ett urval av bestämmelser i miljöbalken med tillhörande förordningar och i lagen om allmänna vattentjänster och kommit fram till att det kan behöva tas fram krav för strategiskt arbete för att avloppsrening ska fungera vid kriser och höjd beredskap.

Regelverket kan bli tydligare ur ett miljöbalksperspektiv och frågorna borde också kunna ges större utrymme vid såväl vid provning som vid tillsyn. Det finns även behov av att knyta ihop beredskapsarbetet utifrån miljöbalkens bestämmelser med kommunens generella ansvar för krisberedskap till en helhet då ledningsnät och avloppsreningsverk drivs under kommunalt huvudmannaskap. Naturvårdsverket bedömer vidare att det idag inte finns tydlig praxis vid tillståndsprövning hur beredskapsfrågorna ska hanteras och regleras i tillståndet.

Miljöstraffrättens tillämpning i fredstida kriser och vid höjd beredskap

Naturvårdsverket anser att det bör övervägas om miljöstraffrätten ska tillämpas som normalt i fredstida kriser och vid höjd beredskap för samhällsviktig verksamhet som även måste fungera i kristid.

Miljöstraffrätten fungerar på samma sätt under extraordinära förhållanden som den gör när ordinarie förhållanden råder. Det finns dock situationer då ett reningsverk inte kan efterleva uppställda utsläppsvillkor, då det exempelvis inte går att få tag på fällningskemikalier eller reservdelar som är avgörande för reningsverkets funktion. Vid misstanke om miljöbrott som anmäls till åtal är det ytterst åklagaren som gör bedömningen om det föreligger brott.

Naturvårdsverkets menar vidare att det finns en orimlig diskrepans i att om avloppsreningsverket överskrider ett utsläppsvillkor i tillståndet så är

villkorsöverträdelser straffbelagt, men om avloppsreningsverket överskrider begränsningsvärden i avloppsföreskrifterna är det inte straffbelagt.

Permanent bestämmelser om brist på försörjningsvaror

Naturvårdsverket anser att det kan finnas ett behov av att införa permanenta bestämmelser vid brist på försörjningsvaror i fredstida kriser och vid höjd beredskap. Det gäller inte bara fällningskemikalier, utan det kan vara befogat att bestämmelserna även omfattar andra insatsvaror och reservdelar som behövs för såväl avloppsrening som behandling av slam.

Då det gäller det tillfälliga regelverket avseende brist på fällningskemikalier finns det svårigheter med nuvarande utformning, eftersom det inte framgår vem som avgör om det råder en kemikaliebrist och när de tillfälliga bestämmelserna ska användas.

Havs- och vattenmyndigheten anser att även små avloppsreningsverk kan behöva omfattas för att möjliggöra en bedömning på grund av risker för miljö och hälsa. Vid en kemikaliebrist kommer även många små avloppsanläggningar behöva drivas utan fällningskemikalier. Verksamhetsutövare kommer därmed vid en kemikaliebrist riskera att bryta mot sitt tillstånd, vilket utgör otillåten miljöverksamhet.

Naturvårdsverket konstaterar att *Utredningen om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist* kommer att analysera frågan.

Finansiering av förstärkningsåtgärder vid avloppsreningsverk

Naturvårdsverket menar att det behöver klargöras hur beredskapsåtgärder som behöver genomföras i avloppsverksamheten ska finansieras. Det handlar om vilka beredskapsåtgärder som bör belastas avgiftskollektivet via va-taxan, vilka åtgärder som bör finansieras av kommunalskatten och om det behövs statlig finansiering till förstärkning av avloppverksamhet.

Naturvårdsverket konstaterar att två utredningar för närvarande har till uppgift att utreda finansiering av beredskap inom olika områden. *Utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen* har till uppgift att se över principer och finansiering för försörjningsberedskap och *Utredningen om ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster* ska bland annat utreda hur ökade kostnader för att finansiera beredskapsåtgärder slår mot olika kommuner.

6.1.2 Utveckling av regelverk och nationell tillsynsvägledning inom avloppsfrågor

Naturvårdsverket har analyserat hur avloppsrening som en del i krisberedskapen bör utvecklas inom myndighetens arbete med nationell tillsynsvägledning inom avloppsfrågor för att stödja arbetet hos länsstyrelser och kommuner.

Integrering av egenkontroll med beredskapsarbete

Naturvårdsverket menar att arbetet med riskbedömning och förebyggande åtgärder som följer av egenkontrollen bör integreras med beredskapsarbetet inför fredstida kriser och höjd beredskap.

Utmaningen är att riskbedömningen som en del av egenkontrollen i dagsläget endast genomförs för avloppsreningsverk. I beredskapssyfte bör även ledningsnätet ingå, eftersom risken bör bedömas ur ett helhetsperspektiv för hela avloppsverksamheten.

Ur ett tillsynsvägledningperspektiv finns ett behov att möjliggöra och verka för god samverkan mellan tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare. Det behövs även för att möta upp det övriga arbetet med regional och kommunal beredskap.

Tydligare vägledning om beredskap

Naturvårdsverkets menar att det finns behov av att ta fram tydligare regler och vägledning om beredskapsarbetet inom avloppsverksamhet ska kunna utvecklas. Vägledning utgår i första hand från bestämmelser eller praxis och för att kunna uppnå en ändamålsenlig vägledning finns sannolikt ett behov av ett mer detaljerat regelverk på området än vad som finns idag.

Ett ökat fokus på beredskapsfrågan inom ramen för miljöbalkens område innebär att det behöver tydliggöras vilken beredskap en verksamhetsutövare ska förväntas ha. Ett alternativ är att verksamhetsutövaren ska ha en beredskapsplan vars omfattning skulle kunna beskrivas inom ramen för bestämmelser och tillsynsvägledning. Ett annat alternativ är att införa krav genom villkor vid tillståndsprövning vilket förekommer idag. Ett införande av generella bestämmelser knutet till beredskapsarbete skulle möjliggöra en konkretare tillsynsvägledning samtidigt skulle det också innebära att bestämmelser införs samtidigt i alla aktuella verksamheter.

Naturvårdsverket konstaterar att *Utredningen om en ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster* ska klarlägga behovet av planerings- och förberedelseåtgärder för att upprätthålla kontinuitet i leveransen av vattentjänster samt vid behov lämna förslag på sådana krav för att stärka va-huvudmännens beredskap.

Källförteckning

Arbetsmiljöverket (2022). Mikrobiologiska arbetsmiljörisker.
<https://www.arbetsmiljoverket.se/halsoocholycksrisker/mikrobiologiskaarbetsmiljorisker.4.5c577972135ee95b56380003394.html>. Hämtad 2022-11-29.

Elsäkerhetsverket (2022). Avgifter. <https://www.elsakerhetsverket.se/om-oss/avgifter/>. Hämtad 2022-11-24.

Försvarsmakten (2022). Hemställan om författningsändringar gällande regleringen av Försvarsmaktens övningsverksamhet m.m. FM-2022-9389:1.

Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållspillvatten (HVMFS 2016:17).

Havs- och vattenmyndigheten (2022). *Uppdrag om kartläggning av vattenförekomsternas sårbarhet för ökade utsläpp från avloppsvatten – Redovisning av regeringsuppdrag N 2021/3080*. Dnr 4522–2021.

Justitiedepartementet (2021). Nationell samordning av försörjningsberedskapen (Dir. 2021:65).

Kemikalieinspektionen (2022). *Kartläggning och analys av tillgången till kemikalier för vattenrening: Rapport från ett regeringsuppdrag*. Rapport 2/22.

Livsmedelsverket (2018). *Handbok om dricksvattenrisker – Cyanotoxiner i dricksvatten*. ISSN 1104–7089

(a) Livsmedelsverket (2021). *Förslag till arbetsplan. Stärkt dricksvattenförsörjning under höjd beredskap*. Dnr 2021/01533.

(b) Livsmedelsverket (2021). *Försörjning av kemikalier inom den svenska dricksvattenproduktionen. Nuläge och förslag på åtgärder*. Dnr 2021/03355.

Livsmedelsverket (2022). Livsmedelsverkets kontrollwiki. Mikrobiologiska säkerhetsbarriärer.

<https://kontrollwiki.livsmedelsverket.se/artikel/339/mikrobiologiska-sakerhetsbarriarer>. Hämtad 2022-11-29

Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Svenskt Vatten (2022). *Vägledning för prioritering av fällningskemikalier inom dricksvattenproduktion och avloppsrening*. Dnr 2021/03355.

Lundin, E., Malm A., Svensson G. (2017). Privata servisledningar för dricksvatten, spillvatten och dagvatten – så långa är de. Svenskt Vatten Utveckling Rapport Nr 2017–13. Svenskt Vatten AB.

Länsstyrelsen i Västernorrland (2021). *Delredovisning av regeringsuppdrag om kemikalier för dricksvattenproduktion och avloppsrening – Fi2021/03908*. Dnr 2021-12478-2021.

Miljödepartementet (2022). Ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster (Dir. 2022:127).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Sveriges Kommuner och Landsting (2018). Överenskommelse om kommunernas krisberedskap, 2019–2022.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Sveriges Kommuner och Regioner (2021). Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar, 2018–2020 med revideringar till och med 2022.

(a) Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2022). *Handbok i kommunal krisberedskap: 2. Kommunala verksamheter, avlopp*. Publikationsnummer MSB1945.

(b) Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2022). WIS.
<https://www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/wis/>. Hämtad 2022-11-27.

Naturvårdsverkets föreskrifter om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse (NFS 2016:6)

(a) Naturvårdsverket (2022). Egenkontroll för verksamhetsutövare.
<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/branscher-och-verksamheter/egenkontroll/>, hämtad 2022-11-11.

(b) Naturvårdsverket (2022). Tillsynsvägledning Stöd för tillsyn av avloppsreningsverk vid eventuell kemikaliebrist.
<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/avlopp/stod-for-tillsyn-av-avloppsreningsverk-vid-eventuell-kemikaliebrist/>, hämtad 2022-09-27.

(c) Naturvårdsverket (2022). Utsläpp i siffror. Utsläpp av metaller.
<https://utslappisiffror.naturvardsverket.se/sv/Utslapp-till-vatten/Dataunderlag/Utslapp-av-metaller/>. Hämtad 2022-12-06.

Näringsdepartementet (2022). Uppdrag om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist (N 2022:D). RK-beslut 2022-08-10 protokoll § 1 (N2022/01660).

(a) Ramboll (2022) *Identifiering och bedömning av tekniska system för reservdelar*.

(b) Ramboll (2022). *Utredningsuppdrag Omvärldspaning reservdelar*.

(a) Regeringsbeslut (2021). M2021/02317: Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Naturvårdsverket. 2021-12-09.

(b) Regeringsbeslut (2021). N2021/03080: Uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten att kartlägga vattenförekomster utifrån ett sårbarhetsperspektiv. 2021-12-16.

Prop. 1997/98:45 Miljöbalk.

Prop. 2003/04:145 Trängselskatt.

Prop. 2005/06:182 Miljöbalkens sanktionssystem, m.m.

Prop. 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025.

Qviström, Jörgen (2008). *Handbok Vattentjänstlagen*. Norstedts Juridik. ISBN 978-91-39-10948-8.

Ryaverkets tillstånd (2020). Villkor 17 i beslut av miljöprövningsdelegationen Västra Götalands län 2020-01-29 (dnr 551-29583-2017).

Rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse.

Samtal med Klara Westling, Svenskt Vatten. Möte 2022-10-28.

Samtal med utredare Peter Ardö, Utredningen om eventuella lättnader i miljökrav för Försvarsmaktens verksamheter. Telefonsamtal 2022-12-16.

Samtal med Johan Höök och Ville Pelling, Uppdraget om en författningsreglerad ordning för fördelning av vattenreningskemikalier vid brist. Möte 2022-12-15.

SCB (2020). Utsläpp till vatten och slamproduktion 2020. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/utslapp/utslapp-till-vatten-och-slamproduktion--kommunala-reningsverk-skogsindustri-samt-viss-ovrig-industri/pong/publikationer/utslapp-till-vatten-och-slamproduktion-/>. Hämtad 2022-12-16.

SCB (2022). Statistikdatabasen. Antal småhusfastigheter efter region, fastighetstyp och avloppsanslutning. Vart femte år 2000–2020. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_MI_MI0902_MIO902C/MIO902T02/. Hämtad 2022-12-16.

SOU 2021:25 Slutbetänkande av Utredningen om civilt försvar (2021). *Struktur för ökad motståndskraft*.

SMED (2021). *Datainsamling om teknikuppgifter för små avlopp*. Rapport 28 2021.

Svenska Kraftnät (2022). Elberedskap. <https://www.svk.se/sakerhet-och-beredskap/elberedskap/>. Hämtad 2022-11-24.

Svenskt Vatten (2016). *Avledning av dag- drän- och spillvatten. Funktionskrav, hydraulisk dimensionering och utformning av allmänna avloppssystem*. Publikation P110 – Del 1. Svenskt Vatten AB.

Bilaga 1

Regeringsbeslut 3
2021-12-09 M2021/02317
Naturvårdsverket
Virkesvägen 2
106 48 Stockholm

Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Naturvårdsverket

Riksdagen har beslutat om Naturvårdsverkets verksamhet för budgetåret 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17, bet. 2020/21:KrU1, rskr. 2020/21:105, prop. 2020/21:1 utg.omr. 20, bet. 2020/21:MJU1, rskr. 2020/21:143, prop. 2020/21:99 utg.omr. 20, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385).

VERKSAMHET

3 Uppdrag

Avloppsrening och krisberedskap

Naturvårdsverket ska ta fram en riskanalys som en del av arbetet med krisberedskap för minskad sårbarhet i avloppsrening. Risker kopplade till tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier och standardisering av reservdelar ingår i uppdraget. Identifierade risker ska analyseras i förhållande till rådande regelverk i syfte att identifiera möjliga hinder för hantering av identifierade risker. Riskanalysen omfattar även kartläggning och utredning av konsekvenser för vattenmiljön. Vidare ska frågor om avloppsrening som en del i krisberedskapen utvecklas inom myndighetens arbete med nationell tillsynsvägledning inom avloppsfrågor för att stödja arbetet hos länsstyrelser och kommuner. Arbetet ska genomföras tillsammans med

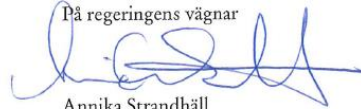
Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Fredsgatan 6

Telefonväxel
08-405 10 00
Telefax
08-24 16 29

E-Post
m.registrator@regeringskansliet.se

Havs- och vattenmyndigheten, som särskilt ansvarar för analys av påverkan på vattenmiljön, samt i dialog med Livsmedelsverket och länsstyrelserna. Myndigheten ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Miljödepartementet) senast den 1 februari 2023.

På regeringens vägnar

Annika Strandhäll

Martin Palm